

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1886. Andra Kammaren. N:o 55.

Lördagen den 8 Maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen hållna sammanträdet.

§ 1.

Till Kammarens afgörande förelåg Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 11 (i samlingen N:o 33) med anledning af Herr A. V. Ljungmans motion (N:o 178) angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till lag för meddelande af koncessioner åt enskilde att anlägga jernvägar.

Ang. skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till lag för meddelande af koncessioner åt enskilde att anlägga jernvägar.

Med tillstyrkande af motionen hemställde Utskottet, det Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och till Riksdagens antagande framlägga förslag till lag för meddelandet af koncessioner åt enskilde att anlägga jernvägar.

Emot denna Utskottets hemställan hade reservationer anmälts af Herrar *J. H. G. Fredholm, Aug. Persson, Olof Persson och Per Ersson* från Vestlandaholm.

Sedan Utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr *J. H. G. Fredholm*: Då jag antecknat mig som reservant mot Utskottets hemställan, vill jag anhålla, att i korthet få redogöra för de orsaker, som föranledt mig dertill.

Jag hyser till alla delar samma åsigt, som Utskottet, beträffande önskvärdheten af att få till stånd en lag angående koncession åt enskilda att anlägga jernvägar, men jag har skilt mig från Utskottets flertal i afseende på det slut, hvartill detsamma kommit, och detta på grund af vissa formella betänkligheter.

Motionären har i sin motion anhållit, att densamma måtte blifva till Lag-Utskottet remitterad och dermed har han, såsom det synes mig, tydligt tillkännagifvit sin uppfattning af denna lags natur, nemligen att den bör betraktas såsom civillag. Kammaren har dock icke omfattat denna hans mening, då den remitterat hans motion till ett tillfälligt Utskott. För min del delar jag deremot den åsigt motionären i detta hänseende hyst och jag anser att lagen icke bör tillstyrkas för den händelse man vill anse att

Ang. skrifvelse
till Kongl.
Maj:t med be-
gäran om för-
slag till lag
för meddelande
af koncessio-
ner åt enskilde
att anlägga
jernvägar.
(Forts.)

en lag för meddelande af koncession för jernvägs anläggning skall vara af ekonomisk lags natur och således behandlas i öfverensstämmelse med 89 § Regeringsformen. Jag hyser denna uppfattning derför, att en lag angående koncession å jernvägsanläggningar nödvändigtvis måste utgå från och grunda sig på den lag, som redan är till linnandes beträffande expropriation af jord, och då expropriationslagen är af civillags natur, anser jag också att denna lag bör vara det. För öfrigt är lagen om jernvägskoncessioner af så stor betydelse för de enskilda egorättsförhållandena och ingriper så väsentligt i landets ekonomiska förhållanden, att jag anser den lag, som skall uppdraga gränserna för Konungens maktutöfning i detta hänseende, icke böra tillkomma Konungens ensam att stifta utan att detta bör ske af Konung och Riksdag gemensamt. Det är dessa betänkligheter, med afseende på den konstitutionella naturen af nu ifrågasatta lag, hvilka gjort att jag ansett mig böra reservera mig emot det slut, hvartill Utskottet kommit. Jag vill dock icke tillmäta mina betänkligheter någon sådan betydelse, att jag på grund af dem anser mig berättigad att göra något yrkande, men jag har trott det vara min pligt att delgifva Kamraren dessa betänkligheter och öfverlemnar åt Kamraren att besluta huruvida de kunna anses hafva något berättigande eller icke.

Herr Ljungman: Jag har med min motion afsett att få till stånd en lagstiftning för meddelandet af koncessioner åt enskilde att anlägga jernvägar och att denna lagstiftning skulle innehålla alla de bestämmelser, hvilka äro af nöden för att göra koncessionsvilkoren i regeln *lika* för alla. Jag hade äfven tänkt mig att denna lagstiftning skulle vara af *civillags* natur; men det kan dock vara möjligt, att den lagstiftning, som i detta afseende bör ästadkommas, icke behöfver vara detta i alla delar. Det torde också, innan ett fullständigt förslag till sådan lag föreligger, vara svårt att afgöra, huruvida den bör vara af blott civillags eller af blandad civil- och af ekonomisk lags natur. Vi hafva haft flere dylika s. k. *stadgar* af blandad natur före till behandling inom Kamrarne, efter att förut hafva granskats af Lag-Utskottet, och jag ansåg mig derför böra begära remiss af min motion till Lag-Utskottet; men då detta Utskott redan fått en så ovanligt stor mängd andra motioner till sig remitterade vid denna riksdag, ansåg jag det hade varit mindre passande, om jag vidhållit att yrka på remiss till Lag-Utskottet, allra helst min motion af Talmannen föreslogs böra hänvisas till behandling af ett tillfälligt Utskott.

De betänkligheter, som Herr Fredholm nämnde, tror jag heller icke vara så betydliga, att jag derför skulle afstå från att yrka bifall till min motion och Utskottets hemställan. Det är nemligen tids nog att dömma, om den af mig ifrågasatta lagstiftningen skall vara af civil- eller blandad civil- och ekonomisk lags natur, då densamma en gång förekommer till behandling inom Riksdagen.

Herr Ersson i Vestlandaholm: Då jag i denna fråga an-tecknat mig som reservant, skall jag be att med några ord få an-gifva min ställning till densamma. Såsom stöd för sin motion anför motionären, att då häradenas mening infordras i fråga om landsvägars anläggning, borde ock landstings utlåtande inhämtas i fråga om koncession åt jernvägsföretag inom landstingets om-råde, detta så mycket mer som jernvägarne äro de viktigaste af alla samfärdsanstalter; men enligt mitt förmenande tåla dessa frå-gor i detta hänseende icke någon jämförelse, emedan till lands-vägars anläggning erhålles statsanslag ända till $\frac{2}{3}$ af anläggnings-kostnaden, och sedan vägen är byggd, tillkommer det häradena, att densamma underhålla. Under sådana förhållanden är det väl i sin ordning, att vederbörande höres och afgifver sitt utlåtande i fråga om vägens riktning m. m.

*Ang. skrifvelse
till Kongl.
Maj: med be-
gåran om för-
slag till lag
för meddelande
af koncession-
er åt enskilde
att anlägga
jernvägar.
(Forts.)*

Hvad åter jernvägsbolagen angår, så få de åtminstone numera icke något statsanslag, utan endast lån af staten till begränsadt belopp. Dessutom äro de underkastade ganska stränga bestä-melser, hvadan det rättvisligen bör tillkomma dem att i det när-maste få bestämma den sträckning, i hvilken jernvägen skall dragas.

Det är ju alldeles gifvet, att ett bolag vid upprättande af kalkyler för sin jernväg icke förbisett den ekonomiska sidan af företaget, hvadan man således får antaga att bolaget i sådant af-seende valt den bästa riktningen, som då äfven bör blifva till för-del för det allmänna.

Vidare anser motionären, att de många spårvidder å skilda linier, som i Sverige användas i förhållande till utlandets mindretal, skulle utgöra ett skäl för en lagstiftning i af motionären an-tydt syfte. Detta uttalande visar brist på praktisk erfarenhet, ty icke kan Sverige med sin stora utsträckning, sina lokala förhål-landen och knappa penningtillgång bygga banor med så få spår-vidder som utlandet, hvilket har större folkmängd och större kapi-tal sammanträngdt på en mindre areal. Det torde en hvar få medgifva. Dessutom vore det icke ekonomiskt klokt att så göra, emedan den ena bibanan har mer och den andra mindre att frakta, hvarigenom olika behof af spårvidder förefinnas.

Olägenheterna af olika spårvidder bestå hufvudsakligen i om-lastningen. Kostnaden därför uppgår ingalunda till räntan på det större kapital, som behöft användas för en mer bredspårig ban-byggnad. Då vi till följd häraf hafva mindre upplånadt kapital från utlandet samt mera besparadt arbete inom landet, kan jag icke se något ondt deri, att bolagen byggt banor med för dem passande spårvidder, utan tvärtom.

De öfriga skälen, som motionären anför, tyckas gå ut derpå, att Riksdagen lemnat regeringen för fria händer vid meddelandet af koncessioner å jernvägsanläggningar, men Riksdagen har väl ansett att det icke ligger någon våda deri, emedan hon äfven i dylika fall har sin rätt genom grundlagen bevarad, och således när som helst kan ingripa, om hon finner, att regeringen icke hand-lar i öfverensstämmelse med Riksdagens önsksningar.

Nu vill Utskottet, med uppgifvande af några beviljade kon-

Aug. skrifvelse
till Kongl.
Maj:t med be-
gäran om för-
slag till lag
för meddelande
af koncessio-
ner åt enskilda
att anlägga
jernvägar.
(Forts.)

cessioner, gifva stöd för sitt betänkande. Men efter hvad jag kan finna, har regeringen, allt efter som erfarenhet vunnits, blifvit allt mer och mer försigtig vid koncessioners beviljande för jernvägsanläggningar. Samma försigtighet har äfven vidtagits med anslag till landsvägars anläggande, ty för få år sedan lemnades, såsom vi veta, sådana anslag till halfva summan af kostnadsförslaget, men då det inträffade, att kostnadsförslagen voro så uppgjorda, att vägen kunde byggas för mindre än halfva summan af kostnadsförslaget, hvarigenom det öfverblifna kom vägbyggaren till godo, ändrades förhållandena derutinnan. Nu deremot beviljas anslag till $\frac{2}{3}$ -delar, men med den skilnad, att dessa $\frac{2}{3}$ -delar utgå efter den verkliga anläggningskostnaden och icke efter någon beräkning grundad på kostnadsförslaget. Nämnda missförhållande har således, sedan erfarenhet vunnits, blifvit rättadt.

Då vi vidare veta, att inom Riksdagen finnas män med stora förmågor och rik riksdagsmannakerfarenhet, hvilka icke blunda för uppkommande missförhållanden, så tror jag, det icke vore klokt att genom lag i detta fall binda hvarken regering eller Riksdag. Det skulle till äfventyrs kunna hända, att en sådan lag blefve mer till skada än till gagn.

På grund af hvad jag nu anfört, och då motionären icke kunnat visa, att Kongl. Maj:t missbrukat sin makt vid koncessioners beviljande åt enskilda jernvägsanläggningar, yrkar jag afslag å så väl motionen som Utskottets hemställan.

Häruti instämde Herrar *Aug. Persson* och *Ol. Persson*.

Herr Ljungman yttrade: Med hänsyn till hvad herr Ersson i Vestlandaholm anförde ber jag blott att få säga, att äfven om det skälet, att landstingen borde få yttra sig öfver ifrågasatta jernvägskoncessioner, icke vore tillfyllestgörande, så finnes tillräckligt många andra skäl anförda, hvilka tala för åstadkommande af hvad jag i min motion föreslagit. För öfrigt vore det väl både lämpligt och klokt att landstingen finge yttra sig öfver anläggningen af samfärdsanstalter, hvilka ega en så stor och afgörande betydelse för landstingsområdenas hela utveckling.

Beträffande de många spårvidderna, så har dermed experimenterats här i Sverige på ett sätt, som väckt rätt mycket förvåning i utlandet. Om man från början hade bestämt sig för blott en eller högst två smala spårvidder jemte den normala spårvidden, hade många obehag kunnat besparas för trakter, som velat bygga billiga jernvägar, och då hade man med all säkerhet undsluppit de olägenheter, som förr eller senare måste inträffa, då en kostsam omläggning af spåren skall vidtagas. Det är ju alldeles gifvet att ett dylikt experimenterande skall medföra olägenheter, hvilka komma att vålla stora ekonomiska uppoffringar och det har redan gjort detta. Det torde dessutom icke vara obekant för Riksdagens ledamöter att man experimenterat äfven i andra afseenden än med spårvidden. Jag ber blott att få nämna Halsberg-Motala-Mjölbybanan, som fick inlösas till statsverket på den grund att

den kom till stånd på sådana vilkor att staten måste träda emellan, för att icke svårigheterna för delegarne skulle blifva för stora. Hvad som jag i min motion egentligen åsyftat, det är först och främst att bereda *likhet* inför lagen åt alla, som söka jernvägskoncessioner och att erhålla en för alla de enskilda fallen gällande gemensam lag i stället för det nuvarande lagstiftandet särskildt för hvarje fall. Det kan nemligen icke vara lämpligt, att såsom hittills skett allt fortfarande utfärda en särskild lagstiftningsakt för hvarje jernvägskoncession. Det vore därför synnerligen fördelaktigt, om man finge dessa allmänna bestämmelser för jernvägskoncessioner sammanförda uti en enda lag, öfver hvilken Riksdagen fick yttra sig. Den skulle nemligen derigenom blifva omsorgsfullare pröfvad och helt säkert skulle deraf många fördelar vara att förvänta. I de länder, der man skaffat sig en dylik lag, har man skördat endast gagn deraf. I Preussen stiftades redan 1838, innan man började med ett mera allmänt jernvägsbyggande, en sådan lag, och man har der endast haft gagn af densamma. Hos oss hafva vi nu en 40-årig erfarenhet af jernvägskoncessioner, och det är således icke för tidigt att man får lagstiftningen för dem granskad och sammanförd till en gemensam författning. Jag yrkar fortfarande bifall till Utskottets hemställan.

Ang. skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till lag för meddelande af koncessioner åt enskilda att anlägga jernvägar.
(Ports.)

Herr *Andersson* i Knarreвик instämde med Herr *Ljungman*.

Herr *Arnoldson*: Då denna motion första gången behandlades inom Utskottet, rådde der mycken tvekan, huruvida icke motionen rätteligen borde hafva remitterats till Lag-Utskottet, hvilket ju motionären i sin motion uttryckligen yrkat; men för min del åtminstone föllo betänkligheterna derutinnan hufvudsakligen af det skäl, att jag ansåg Andra Kammaren vara stark nog att bära ansvaret härför.

Jag märkte icke då, att Utskottets ärade ordförande var af olika mening med utskottsmajoriteten, som gillade min uppfattning. Sedan har han ändrat sig.

Jag klandrar honom icke därför; tvärtom anser jag det riktigt, att han, sedan han kommit till en annan åsigt öppet erkänner denna.

Han gjorde väl icke, då han nyss yttrade sig här i Kammarren, något särskildt yrkande; men han tycktes mena, att de formella betänkligheter, som han nämnde, voro så stora, att han för sin del ej gerna såge, att Utskottets framställning denna gången vunne Kammarrens bifall. Han medgaf dock, att han i det väsentliga vore af samma mening som Utskottet om behofvet af den lag, som nu är i fråga.

För min del anser jag, att smärre formella betänkligheter borde vika för hvad som här är hufvudsak, nemligen önskvärdheten af att genom en bestämd lag vinna reda och ordning, och såmedels bättre än hitintills kunna tillgodose det allmännas kraf. Det faller af sig sjelft, att en sådan lag icke genom någon bestämmelse finge inkräkta på Riksdagens bestämmanderätt i fråga om upplåtelse af statens egendom. Kongl. Maj:t kan enligt ex-

Ang. skrifvelse
till Kongl.
Maj:t med be-
gäran om för-
slag till lag
för meddelande
af koncessio-
ner åt enskilde
att anlägga
jernvägar.
(Porte.)

propriationslagen icke afyttra en tum kronojord, och det är icke sannolikt att någon jernväg här i landet kan anläggas utan att i någon mån beröra kronans jord. Kongl. Maj:t kan uti detta hänseende icke vidtaga någon åtgärd utan Riksdagens bifall, och det har, som sagdt är, icke kunnat vara meningen med den ifrågasatta lagen, att den häri skulle göra någon ändring Riksdagen till förfång.

Jag kan icke inse, att en skrifvelse till Kongl. Maj:t på något sätt kan innebära något slags medgifvande, att Riksdagen skulle frånträda sin grundlagsenliga rätt. Med denna uppfattning och på grund af de skäl, som af Utskottet blifvit anförda och af motionären nu ytterligare framhållna, kan jag ej annat än yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Hedin: Jag deremot kan icke annat än anhålla, att Andra Kammaren måtte afslå Utskottets betänkande. Jag skulle kunna stödja denna anhållan på formella skäl, som visserligen vore i och för sig fullt tillräckliga, men skall dock äfven angifva ett realitets-skäl, som från en viss synpunkt är ännu viktigare. Motionen har icke blifvit i grundlagsenlig ordning behandlad. Det kan icke vara för Utskottet, som behandlat frågan, obekant, att det icke tillkommer ett *Tillfälligt* Utskott att göra hemställan till *Riksdagen*, att den måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om förslag till en lag, som, för att komma till stånd, skall af Riksdagen antagas. Visserligen är här ej ifrågasatt en lag af den art, att enligt 87 § Regeringsformen Högsta domstolen skall deröfver höras, men dock en lag, som skall tillkomma genom Kongl. Maj:ts och Riksdagens sammanstående beslut. Andra Kammaren har, i strid med Första Kammarens eller kanske riktigare sagt dess nuvarande Herr Talmans praxis, nästan undantagslöst på senare tider upprätthållit den med grundlagen strängt öfverensstämmande principen, att ett ärende skall behandlas af det Utskott, till hvilket ärendet i följd af dess natur hörer, och icke remitteras till ett tillfälligt Utskott därför, att en motionär gifvit sitt förslag formen af en anhållan om skrifvelse till Kongl. Maj:t. Andra Kammaren har härutinnan så strängt förfarit, att den för två år sedan trots sina lifliga sympatier för sjelfva syftet i ett Första Kammarens beslut om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående förslag till lagstiftning om en skiljegräns mellan fast och lös egendom, dock och ehuru förslaget af Medkammaren antagits, förklarar sig icke kunna instämma i dess beslut därför, att Andra Kammaren ansåg, att den behandling, som kommit ärendet till del, vore grundlagsvidrig. Jag för min del önskar och hoppas, att Andra Kammaren skall upprätthålla denna sin tradition.

Detta i fråga om den formella sidan af saken. Såsom jag redan antydtt äro dock mina realitets-skäl ännu viktigare. I Utskottets utlåtande finnes icke i ringaste mån antydtt, hvad denna jernvägskoncessionslag skulle innehålla. Detta är onekligen en brist. Om Riksdagen hos Kongl. Maj:t begär en sådan lag, bör den också angifva de hufvudgrundsatser, som man vill att lagen

skall innehålla, men motionären har som sagdt lemnat detta alldeles åsido. Mitt allra viktigaste skäl för yrkandet, att Kammar-
 aren måtte afslå förslaget, återstår ännu. Det är omsorgen om att bibehålla den makt, Riksdagen har qvar beträffande koncessioner för anläggande af enskilda jernvägar. Om en sådan lag, som nu är ifrågasatt, stiftades, så skulle deri utan tvifvel komma att upptagas en sådan bestämmelse som den, hvilken Kongl. Maj:t redan för 14 eller 15 år sedan begärde af Riksdagen, nemligen att Riksdagen skulle en gång för alla medgifva Kongl. Maj:t rätt att åt enskilda jernvägsbolag upplåta kronomark jemte öfriga förmåner, som Riksdagen nu årligen för en riksdagsperiod i sänder bemyndigar Kongl. Maj:t att bevilja enskilda jernvägsbolag. Om nu ett sådant medgifvande blir upptaget i lag, då är det tydligt och klart, att Riksdagen är afklippt från allt inflytande på jernvägskoncessioner. Nu deremot har Riksdagen i sin hand att icke bevilja Kongl. Maj:t en sådan makt ens för en riksdagsperiod i taget, i hvilket fall Kongl. Maj:t nödgas att till Riksdagens godkännande framlägga hvarje särskildt koncessionsärende. Då förhållandet nu är sådant, så, ifall man stiftar en sådan lag som här är ifrågasatt, afhänder sig ju Riksdagen den makt Riksdagen nu vid hvarje riksdagsperiod och för blott en period i taget utöfvar, att i sådana frågor lemna bemyndigande åt Kongl. Maj:t, hvilket bemyndigande Riksdagen när som helst kan upphöra att förnya. Med en sådan lag vore det slut på Riksdagens makt i afseende å jernvägskoncessioners beviljande, och sedan funnes ingen återvändo.

Det är för öfrigt gifvet att om man icke, i likhet med motionären, föreställer sig att alla jernvägskoncessioner skulle blifva lika, hvilket jag för min del hvarken finner önskvärdt eller nödigt, en sådan lag icke skall kunna innehålla annat än helt *allmänna* bestämmelser. Men hvad skall den då tjena till?

Herr Talmannen torde erinra sig hurusom Riksdagen, jag tror det är nu 13 år sedan, med anledning af den allmänna oro, hvilken rådde i landet öfver det sätt, hvarpå Kongl. Maj:t användt sin sjelftagna rätt att åt utlänningar upplåta besittning af svensk jord, svenska grufvor o. s. v., ingick till Kongl. Maj:t med anhållan om förslag till lagstiftning i ämnet, hvarvid Riksdagen angaf vissa viktiga, inskränkande bestämmelser i och för upplåtelse åt utlänningar af sådan besittningsrätt. I följd deraf tillkom ett lagförslag, deri Kongl. Maj:t emellertid endast sammanrättade de regler eller rättare den regellöshet, som dittills blifvit följd. Kongl. Maj:t fäste i detta förslag icke det ringaste afseende vid den gjorda framställningen om inskränkningar i utlänningars rätt att besitta jord här i landet, och resultatet blef derför att Andra Kammaren fann sig föranlåten att afslå denna lag, och hvarför? Derför naturligtvis att, derest den antagits, och Kongl. Maj:t derefter fortsatt på samma sätt som dittills, Kongl. Maj:t ju skulle hafva förfarit formelt lagenligt, hvadan man icke längre skulle haft någon rådgifvare att taga för hufvudet. Nu deremot, då Riksdagen icke på något sätt lagfäst det sätt, hvarpå Kongl. Maj:t utöfvat sin år 1829 sjelftagna makt att bevilja rätt åt ut-

Ang. skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till lag för meddelande af koncessioner åt enskilda att anlägga jernvägar.
 (Forts.)

Ang. skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till lag för meddelande af koncessioner åt enskilda att anläggja jernvägar.

ländingar att besitta jord inom landet, så har Riksdagen i behåll sin konstitutionella rätt att ställa Konungens rådgifvare till ansvar.

Samma rätt i fråga om jernvägskoncessioner bibehåller Riksdagen, så länge den ej afhänder sig den rätt, Riksdagen nu eger, att hvarje år för en riksdagsperiod åt gången meddela Kongl. Maj:t bemyndigande i det ärendet eller ock att icke vidare meddela sådant bemyndigande. Denna utväg skulle Riksdagen genom antagandet af en jernvägskoncessionslag utan tvifvel komma att afhända sig.

Motionären yttrade för en stund sedan att lagen skulle förebygga sådana olyckor som hände med Motala—Hallsbergs jernvägen. Men det tror jag alls icke, att lagen kan åstadkomma. Om vi stifta en koncessionslag, så hindrar detta icke att en blifvande civilminister, såväl som den hvilken handlade nyssnämnda jernvägsfråga, kan tillstyrka Kongl. Maj:t att meddela en koncession, som strider mot annan gällande lag. Detta, som har händt förut, kan upprepas utan hinder af en koncessionslag.

Af omsorg om att Riksdagen måtte bibehålla den lilla makt Riksdagen har qvar, anhåller jag att Andra Kammaren icke måtte besluta en framställning till Kongl. Maj:t om förslag till koncessionslag, och från denna synpunkt yrkar jag afslag å Utskottets förslag.

Herr Ljungman: Det vore ledsamt för mig om Kammaren på grund af de anförda formella skälen skulle afslå min motion, då den ju emot *min* begäran behandlats fullkomligt i enlighet med ett af Kammaren förut vid remissen fattadt beslut, och dertill ett beslut som fattades utan att någon anmärkning gjordes deremot.

Hvad beträffar *innehållet* af den lagstiftning som önskas, så är ju detta med nödig bestämdhet angifvet i slutet af Utskottets utlåtande strax före klämman, der det heter, att lagförslaget "skulle innehålla *de allmänna villkoren för meddelandet af jernvägskoncessioner*". Detta är enligt mitt förmenande alldeles tillräckligt tydligt. Men det hindrar icke, att vissa speciella föreskrifter skulle i särskilda fall kunna utfärdas af Kongl. Maj:t, ehuru jag tror, att sådana speciella föreskrifter skulle blifva ytterst sällsynta och komma väl egentligen endast att inflyta i de bestämmelser, som rörde de rent tekniska anordningarne.

Jag kan icke inse att Riksdagen genom den ifrågasatta lagstiftningen skulle komma att afstå det allra ringaste af sin makt. I det parlamentariska England har man icke dragit sig det minsta för att i en parlamentsakt sammanfatta de allmänna bestämmelserna för jernvägskoncessioner, och det allmänna har deraf befunnit sig väl och skördat åtskilliga fördelar. Likadant skulle förhållandet säkerligen blifva äfven hos oss. Om ett sådant lagförslag från Kongl. Maj:t skulle innehålla den af Herr Hedin fruktade bestämmelsen att Kongl. Maj:t skulle ega ständig rätt att åt koncessionsökandena, utan Riksdagens särskilda samtycke hvarje år, afstå kronomark och dylikt, då har ju Riksdagen rätt att afslå

en sådan oklok bestämmelse. Men det är tids nog att komma med en sådan anmärkning, då förslaget en gång föreligger till Riksdagens afgörande.

Jag ber vidare att få fästa uppmärksamheten derpå, att i alla de länder, der lagstiftning för jernvägskoncessioner finnes, man haft fördel deraf; och det har icke heller kunnat påvisas, att några olägenheter deraf uppkommit; men väl torde kunna ådagaläggas, att man skaffat sig lagstiftningen i fråga för att undgå olägenheter, af hvilka man egde erfarenhet, och att man lyckats deruti. Jag yrkar därför fortfarande bifall till min motion, i synnerhet som den önskade lagen skall komma att underlätta kontrollen från Riksdagens sida öfver det sätt, på hvilket koncessioner å jernvägar meddelas. Jag anser mig nemligen af egen erfarenhet böra påpeka, att vid granskning af ifrågakvarande koncessioner i Konstitutions-Utskottet det är ett ganska tidsödande arbete att anställa jemförelse mellan de under året och de förut beviljade koncessionerna å jernvägsanläggningar. Funnes deremot de allmänna bestämmelserna i en uti protokollen blott återopad koncessionslag, så kunde man genast se, i hvilka fall tillägg derut öfver eller dispens derifrån blifvit gjorda och fastställda. Man blefve derigenom tydligen mycket lättare i tillfälle att inför Riksdagen göra anmärkning mot vederbörande statsrådsledamot, som tillstyrkt Konungen att bevilja en oklokt affattad koncession, än om man, såsom nu är fallet, först skall behöfva genomläsa talrika genom sin volym rent af afskräckande protokoll, innan visshet i saken kan erhållas; ty granskningens besvärlighet leder såsom bekant allt för ofta till dess fullständiga uteblifvande.

Herr Hedin: Jag vet verkligen icke mot hvilken den ärade motionären rigtade den anmärkningen, att Riksdagen genom att bifalla hvad Utskottet här föreslagit icke skulle afstå någon del af sin makt. Det lärer hvar och en veta. Det är en så enkel sak, att ett barn kan inse det, och ingen har heller påstått annat. Men Riksdagen kan komma att afstå sista återstoden af sin makt i förevarande afseende, om en lag med Riksdagens medverkan kommer till stånd, i hvilken en sådan bestämmelse ingår, som Kongl. Maj:t 1871 begärde af Riksdagen icke i form af lag, utan på statsregleringsväg. Dermed vore det slut på Riksdagens makt i detta slags ärende.

Motionären sade vidare, att det är omöjligt att nu framställa några anmärkningar mot den tillämnade lagstiftningen, att det är tids nog att göra detta, då lagförslaget i en framtid kommer till Riksdagen. Jag tror åter, att det är bättre att stämma i bäcken, än i ån.

Slutligen talade han om Konstitutions-Utskottets tidsödande arbete med granskning af jernvägskoncessioner. Jag har nu mycket liten erfarenhet af Konstitutions-Utskottets göromål, då jag icke haft förmånen att deltaga i dess förhandlingar mera än under tvenne riksdagar. Men så mycken erfarenhet har jag dock, att jag vet, att denna granskning icke på något mera betänkligt sätt

Ang. skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till lag för meddelande af koncessioner åt enskilda att anlägga jernvägar.
(Forts.)

Ang. skrivelse inkräktat på Konstitutions-Utskottets af göromål *mycket litet upp-*
till Kongl. tagna tid.

Maj:t med be-
gäran om för-
slag till lag
för meddelande
af koncessio-
ner åt enskilda
att anlägga
jernvägar.
(Forts.)

Herr J. H. G. Fredholm: Talaren från Södermanland anser det icke vara förenadt med någon fara att bifalla Utskottets förslag i den form det nu föreligger, eftersom det ju står i klämman, att Riksdagen måtte i skrivelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och till Riksdagens antagande framlägga förslag till lag för meddelandet af koncessioner åt enskilda att anlägga jernvägar, och således hvarje blifvande förslag i den riktningen skall underställas Riksdagens pröfning. Så utan all fara, som talaren synes antaga, är det väl dock icke att aflåta en skrivelse så tillkommen som den om hvilken nu är fråga. Visserligen är jag för min del alldeles öfvertygad att för den händelse Riksdagen beslutar sig för en skrivelse, Kongl. Maj:t icke skall underlåta att till Riksdagens pröfning framlägga förslag till sådan lag som Riksdagen begärt. Men om denna lag i öfverensstämmelse med Riksdagens önskan blir till formen inordnad under Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt på sätt 89 § Regeringsformen föreskrifver, så finnes det intet som hindrar Kongl. Maj:t att när som helst efter förordningens utfärdande förändra densammans föreskrifter, utan att han öfver dessa förändringars lämplighet behöfver höra Riksdagen. Riksdagen kan visserligen, då förslag till lag, såsom jag antager, för Riksdagen framläggas, förklara, att denna lag bör blifva af civillags natur och derigenom för framtiden förebygga att lagen blir ensidigt ändrad. Men om detta är Riksdagens mening, så synes mig denna mening nu böra tydligt uttalas i samband med den skrivelse i ämnet, som man vill till Kongl. Maj:t aflåta. Att nu underlåta att uttala detta, synes enligt min åsigt, kunna leda dertill, att i framtiden Riksdagens handlingsfrihet i någon mån blir bunden beträffande naturen af ifrågavarande lag.

Herr Arnoldson: Det torde, som en föregående talare framhållit, vara tids nog att framkomma med sina farhågor, då lagförslaget en gång blifvit förelagdt Riksdagen till pröfning och godkännande. Nu är det ju endast fråga om att aflåta en skrivelse till Kongl. Maj:t i ett visst syfte.

En talare sade, att det är tydligt och klart, att aflåtandet af en dylik skrivelse icke skulle innebära ett afstående af Riksdagens rätt i afseende på utfärdandet af jernvägskoncessioner, att detta vore så enkelt, att det kunde af ett barn begripas. Ja väl. Så är det. Men hvarför är man då så rädd för den ifrågasatta skrivelsen? Riksdagen bibehölle ju fortfarande sin fulla rätt att pröfva och antaga eller förkasta det förslag till lag i ämnet, som Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt att framlägga. Funne Riksdagen att det lemnade förslaget icke vore antagligt, så hade den ju endast att säga nej dertill, och saken blefve vid det gamla.

Jag kan, såsom sagdt är, icke fatta denna räddsla för en preliminär åtgärd, hvarom det ju endast är fråga nu; och som jag

icke hört något, som kunnat rubba min åsigt i ämnet, anhåller jag fortfarande om bifall till Utskottets förslag.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som på afslag å densamma; och förklarade Herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förra meningen. Som votering emellertid begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskott hemställt i utlåtandet N:r 11 (i samlingen N:o 33) röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har nämnda hemställan af Kammaren afslagits.

Omröstningen, i vanlig ordning verkställd, visade 48 ja, men 112 nej; varande alltså Utskottets hemställan af Kammaren afslagen.

§ 2.

Förekom till behandling Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 15, (i samlingen N:o 34), med anledning af Första Kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om förständigande för kronofogdarne i riket att till vederbörande kommunalnämnder med posten öfversända redovisning för indrifna kommunalutskylder.

Ang förständigande för kronofogde att till vederbörande kommunalnämnd med posten öfversända redovisning för indrifna kommunalutskylder.

I utlåtandet N:o 8 hade Utskottet, med anledning af i ämnet väckt motion, uppå anförda skäl hemställt, "att Riksdagen ville i skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes meddela föreskrift derom, att kronofogde, som, jemlikt 70 § af Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862, anlitats om indrifning af resterande kommunalutskylder, skall vara pliktig, då ordförande i kommunalnämnd härom framställer skriftlig begäran, att dessa medel, jemte redovisningshandlingar, under uppgifven adress i assureradt tjenstebref till kommunalnämnden öfversända".

Denna hemställan blef af Andra Kammaren bifallen, hvar efter ärendet för vidare grundlagsenlig behandling blifvit till Medkammaren öfverlemnadt.

Enligt hvad ett till Andra Kammaren inkommet protokollsut-

Ang. förstän-
digande för
kronofogde att
till vederbö-
rande kommu-
nalnämnd
med posten
öfversända
redovisning
för indrifna
kommunal-
utskylder.
(Forts.)

drag utvisade hade Första Kammaren för sin del beslutat att biträda Andra Kammarens i ämnet fattade beslut, med den ändring, att orden "jemte redovisningshandlingar" uteslötos.

Då Andra Kammarens beslut således ej blifvit i oförändradt skick antaget, hade jemlikt 3 mom. af 63 § Riksdagsordningen, ärendet återlemnats till Andra Kammaren, hvarefter detsamma för förnyad behandling blifvit till Utskottet hänvisadt.

Utskottet hemställde nu att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes meddela föreskrift derom, att kronofogde, som, jemlikt 70 § af Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862, anlåtats om indrifning af resterande kommunalutskylder, skall vara pligtig, då ordföranden i kommunalnämnd härom framställer skriftlig begäran, att dessa medel jemte en förteckning på de personer, från hvilka likvid ännu icke ingått, under uppgifven adress i assureradt tjänstebref till kommunalnämnden öfversända.

Sedan denna Utskottets hemställan föredragits, lemnades ordet till

Herr Thestrup, som enligt anteckning å utlåtandet, inom Utskottet varit af skiljaktig mening och nu yttrade: Då föreliggande fråga förra gången företogs till behandling i denna Kammar, sökte tvenne olika åsichter göra sig gällande. Den ena var den som inefattades i Tillfälliga Utskottets med anledning af motionen afgifna betänkande och som åsyftade att då ordföranden i en kommunalnämnd framställde skriftlig begäran att resterande kommunalutskylder skulle till honom öfversändas, vore kronofogde skyldig att dessa medel, jemte redovisningshandlingar, under uppgifven adress i assureradt tjänstebref till kommunalnämnden öfversända. — Den andra åsikten, som af mig omfattades, var i hufvudsak lika, men med den skilnad att orden: *jemte redovisningshandlingar* borde uteslutas och såsom skäl härför anförde jag dels de praktiska olägenheter, som skulle uppkomma, derest en dylik författning antoges, och dels att det säkerligen skulle blifva svårt att få ett dylikt skrifvelseförslag antaget. Utskottets förslag blef emellertid af denna Kammar antaget, hvarefter ärendet öfverlemnades till Första Kammaren, som biträdde Andra Kammarens skrifvelseförslag med den skilnad endast att, såsom jag i min reservation yrkat, orden *jemte redovisningshandlingar* uteslötos.

Då jag nu är af den åsikten att, om denna fråga skall lyckas gå igenom, man måste biträda Medkammarens beslut, så tager jag mig friheten uppmana Kammarerna att så göra, så mycket hellre som jag anser det vara alldeles tillräckligt om, såsom Första Kammarerna velat, endast medlen insändas.

Då jag, som sagdt, anser att skrifvelseförslaget bör utfärdas i den riktning, Första Kammarerna föreslagit och vi icke böra försvåra genomförandet af en sak, som i och för sig är god, får jag i enlig-

het med min reservation anhålla, det Andra Kammaren måtte biträda hvad Första Kammaren i ärendet beslutat.

Vidare anförde

Herr C. Ifvarsson: Jag får för min del säga att, så vidt jag kan fatta saken, kan man lika gerna afslå alltsammans som aflåta en skrivelse i öfverensstämmelse med Första Kammarens beslut, ty derigenom kan man alls icke vinna något. Det ändamål man här afser att vinna är nemligen att bespara kommunalnämndsordförandena besväret att resa till kronofogden, icke allenast för att hemta indrifna penningar utan äfven för att erhålla uppgift på hvilka som betalt sina kommunalutskylder eller icke. Detta besvär sparas honom icke, om han endast får penningarne sig tillskickade, såvida icke hela summan influtit, hvilket väl sällan eller aldrig inträffar. Ordföranden i nämnden måste dock veta, hvilka som betalt eller ej, för att kunna föra sina egna längder ordentligt, hvilka skola tjena till efter rättelse äfven i fråga om utöfvande af rösträtt i vissa fall och för att anskaffa dessa uppgifter, måste han ju i alla fall resa till kronofogden, såvida icke någon restlängd följt med de till honom försända medlen. Skall man sålunda vinna något genom den med skrivelsen åsyftade föreskriften, så måste deruti intagas båda delarne. Man måste söka utverka en författning som ålägger kronofogden att icke endast insända penningarne, utan äfven insända uppgift på hvilka som betalt eller icke betalt. Det är något vunnet, om man antager Utskottets nu föreliggande förslag, men deremot ingenting alls, om man tager det med den förändring Första Kammaren beslutat. Jag hemställer därför att Kammaren måtte bifalla hvad Utskottet tillstyrkt eller, om Kammaren icke vill göra detta, hellre afslå alltsammans, än godkänna ett förslag, hvarigenom platt intet kan vinnas.

Bifall är emellertid mitt yrkande.

Häruti instämde Herrar *Svensson* i Lösen, *Magnusson*, *Björkman*, *Börjesson*, *Sjöberg* i Bodaryd och *Nilsson* i Vrångebol.

Herr Stockman yttrade: Då jag inom Utskottet deltagit i behandlingen af denna fråga, torde det tillåtas mig att nu yttra några ord om detta utlåtande. Som för Kammaren bekant torde vara, äro kommunalrestlängder i allmänhet ställda på titlar och innehålla debiteringar af fattigskatt, skolpenningar, räntor med amorteringar å kommunallån, samt på en del orter äfven löner till klockaren och det lägre presterskapet m. m. Om nu kronofogden, som erhållit uppdrag att indrifva sådana medel, skulle ega rättighet att endast kontant redovisa det influtna, utan att uppgifva hvilka personer fortfarande stå på rest, blefve det rent af omöjligt för kommunalnämndsordföranden att utreda på hvilket konto han i sin räkenskapsbok borde uppföra i klump inkomna afbetalningar, äfvensom att till vederbörande leverera dessas andel deri, syn-

Ang. förstän-
digande för
kronofogde att
till vederbö-
rande kommu-
nalnämnd
med posten
öfversända
redovisning
för indrifna
kommunal
utskylder.
(Forts.)

Ang. förstän-
digande för
kronofogde att
till vederbö-
rande kommu-
nalnämnd
med posten
öfversända
redovisning
för indrifna
kommunal-
utskylder.
(Forts.)

nerligast som med kronofogdens slutredovisning, af fullt giltiga skäl, mången gång kan dröja i årtal. Utan en sådan förteckning, som Utskottet föreslagit böra åtfölja kontanta penningarne, låter det sig således icke göra att utleverera vederbörandes andelar och lika omöjligt blir det för ordföranden att lemna exakta uppgifter till den kommunalstatistik, som honom årligen affordras.

Hvad som kan hindra kronofogden att jemte kontanta levereringer med posten öfversända en förteckning, som för kommunalnämndsordföranden gör det möjligt att i sin ordning till kommunen redovisa, är svårt att fatta, då besväret med en sådan uppgift icke är särdeles stort, och då, som allmänt känt är, kronofogden nog har utvägar att befria sig från lönlösa bestyr. Det har blifvit sagdt, att tillmötesgående kronofogdar redan nu redovisa kommunalutskylder på det sätt motionären och Utskottet föreslagit, men, om alla kronofogdarne gjorde så, hade den ifrågasvarande motionen naturligtvis icke framkommit. Alltså, och på de skäl motionären framhållit, torde föreskrifter, som härutinnan reglera kronofogdens åliggande, vara väl behöflige, hvarföre jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Ekman: Eftersom jag deltagit i behandlingen af detta ärende i Utskottet, skall jag också be att få säga några ord rörande detsamma. I motsats mot Utskottets ordförande, som reserverat sig mot Utskottets beslut, har jag anledning tro att denna fråga nu kommer att gå igenom i Första Kammaren, på sätt den blifvit inom Utskottet förordad. Jag har skäl för denna min förmodan i de yttranden, som faldes i Första Kammaren förra gången frågan förevar derstädes. Flere personer yttrade sig då till och med i den rigtningen, att de ansågo att en kronofogde borde kunna afhända sig sina verifikationer, emedan de visste, att man mycket väl skulle kunna få postverkets tillstånd dertill, att postmästarne skulle vara skyldige lemna qvitto icke endast på sjelfva medlen utan äfven på verifikationerna. I sådan rigtning yttrade sig till och med landshöfdingen i Stockholms län, som icke fann någon svårighet möta för att kronofogden mot sådant postqvitto kunde afhända sig verifikationerna. När Utskottet nu emellertid strukit detta, som af flera talare framhållits såsom ett fel i förslaget, att nemligen kronofogdarne skulle afhända sig verifikationerna, och sålunda denna stötesten, på hvilken förslaget förra gången strandade, numera blifvit undanröjd, i det man nu endast föreslagit, att kronofogde vid redovisningen af medlen tillika skulle bifoga en förteckning på de personer, från hvilka likvid icke ingått, tager jag för alldeles gifvet, att frågan nu skall gå igenom jemväl i Första Kammaren, om Andra Kammaren nu bifaller hvad Utskottet här föreslagit, och af sådan anledning anhåller jag om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Persson i Vadensjö: Här är å ena sidan frågan om en skyldighet och å andra sidan om en lindring. Skyldigheten är icke så himmelskriande svår, som man här velat göra den till och lindringen ligger i Utskottets föreliggande förslag. Vill man lin-

dra besväret för dessa kommunalnämndsordförande, måste man taga Utskottets förslag, men, vill man icke att kronofogden skall göra sig besvär med att upprätta och öfversända en förteckning öfver hvad han indrifvit af kommunalutskylderna, då skall man afslå detsamma. Tänker man sig en trakt, der flera härad äro hopslagna till ett fögderi, så eger ju kronofogden rätt att bo hvar han vill och då kan en kommunalnämndsordförande hafva ända till 5 å 6 mil att resa, för att erhålla uppgift på hvilka som ännu ej erlagt sina kommunalutskylder. Äfven detta kunde han ju underkasta sig, om han endast vore säker att få dem, men, då det icke finnes någon bestämd föreskrift om hvilka dagar en kronofogde skall vara att träffa på sitt kontor, kan han ju få resa förgäfvnes, och vi hafva ofta hört klagomål öfver att ordförande i kommunalnämnder fått göra flera sådana resor, utan att ändock få de önskade uppgifterna. Det är helt säkert ingen som tviflar på att, om kronofogden lemnar en förteckning öfver hvilka som ej inbetalt sina utskylder, underskrifven med hans namn och sigill, denna förteckning skall vara lika giltig som restlängden, ty kronofogdens namn är naturligtvis lika giltigt på den ena platsen som på den andra. Jag tror icke man kan fordra, att en ordförande skall vara skyldig att resa fram och åter i och för dessa förteckningar, såsom de nu få göra. Vore en kronofogde skyldig att vara en viss dag på sitt kontor, kunde man yrka afslag å Utskottets hemställan, men, då så icke är förhållandet, vill jag yrka bifall till densamma.

Ang. förståndigande för kronofogde att till vederbörande kommunalnämnd med posten öfversända redovisning för indrifna kommunalutskylder.
(Forts.)

Herr Grefve Sparre: Jag finner denna begäran så billig och oskyldig, att jag icke hyser den minsta tvekan om att den ifrågasatta skrifvelsen till Kongl. Maj:t aflåtes, helst jag är öfvertygad om att ingen enda kronofogde skulle göra den minsta svårighet vid att fullgöra det uppdrag, hvarom här är fråga. Jag skulle blott vilja beträffande redaktionen af Utskottets kläm göra en liten anmärkning, som väl kan synas obetydlig, men som dock i nämnda skrifvelse borde beaktas, på det man icke deri skulle göra sig skyldig till ett tankefel. Det står nemligen i Utskottets hemställan: "det Kongl. Maj:t täcktes meddela föreskrift derom, att kronofogde, som — — — — anlitats om indrifning af *resterande kommunalutskylder*, skall vara pliktig, — — — — att *dess medel jemte en förteckning* på de personer, från hvilka liqvad ännu icke ingått," etc. Här afses naturligtvis icke alla resterande utskylder, utan endast sådana som influtit; och då man så ofta får höra anmärkningar mot Riksdagens skrivelser, så hemställer jag att i stället för orden: *dess medel* etc. måtte införas: *de influtna medlen* jemte förteckning på dem, som etc.

Herr Carl Ifvarsson: Då den af Herr Grefve Sparre gjorda anmärkningen synes mig vara riktig, om än icke vigtig, så tillstyrker jag att Kammararen antager Utskottets förslag med den af honom föreslagna förändringen, hvarigenom det således kan blifva hans förslag, som bifalles.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt Herr Talmannen till proposition upptagit de gjorda yrkandena, biföll Kammarén Utskottets hemställan, med allenast den ändring, att orden "dessa medel" utbyttes mot orden "de inflytna medlen"; och skulle till följd häraf ärendet till Medkammaren öfverlemnas för förnyad ompröfning.

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.

§ 3.

Härefter företogs handläggning af Andra Kammaréns Enskilda Utskotts utlåtande, angående vissa städers indelning i valkretsar.

Tredje mom. af 13 § i Riksdagsordningen innehåller följande stadgande:

"I hvarje stad, som eger en folkmängd af tiotusen eller mer, utses en Riksdagsman för hvarje fullt tal af tiotusen. Öfriga städer skola första gången af Konungen och derefter hvart tionde år af Kammarén ordnas, så vidt ske kan länsvis, i särskilda valkretsar, som hvardera utse en Riksdagsman, och skall hvarje sådan valkrets innehålla en folkmängd af minst sextusen och högst tolf tusen."

Då nu tio år förflutit sedan Kammarén i anledning af detta grundlagens stadgande senast ordnade valkretsarne för de städer, hvilka hvardera innehöllo mindre än tiotusen invånare, hade Kammarén tillsatt ett Enskildt Utskott för att afgifva förslag uti ifrågasvarande hänseende; och hade detta Utskott i sitt nu föreliggande utlåtande hemställt, "att Kammarén måtte antaga nedanstående förslag till valkretsar för de rikets städer, hvilka enligt senaste officiella uppgift hvardera hafva mindre än 10,000 invånare, att gälla till efter rättelse, då nya val till Andra Kammarén inom hela riket första gången hädanefter komma att förättas, och sedermera intill dess nytt ordnande af valkretsarne blifvit i grundlagsenlig ordning verkstaldt:

Ystad, Trelleborg, Skanör och Falsterbo, en valkrets	10,920	invånare
Kristianstad och Simrishamn, en valkrets	11,759	"
Halmstad och Engelholm, en valkrets	11,629	"
Laholm, Varberg, Falkenberg och Kungsbacka, en valkrets	8,118	"
Karlshamn, Sölvesborg och Ronneby, en valkrets	10,140	"
Vexjö och Oskarshamn, en valkrets	11,586	"
Eksjö, Vimmerby och Vestervik, en valkrets	11,782	"
Visby och Borgholm, en valkrets	7,567	"
Uddevalla, Strömstad och Marstrand, en valkrets	11,080	"
Venersborg, Åmål och Kungälf, en valkrets	8,974	"
Borås, Alingsås och Ulricehamn, en valkrets	9,750	"
Mariestad, Skara och Sköfde, en valkrets	10,379	"
Lidköping, Falköping och Hjo, en valkrets	9,056	"
Vadstena, Skeninge, Söderköping, Motala och Grenna, en valkrets	9,144	"

Nyköping, Torshälla, Mariefred, Trosa och Enköping en valkrets.....	10,926	invånare	<i>Ang. vissa städers indelning i valkretsar.</i>
Eskilstuna och Strengnäs, en valkrets	10,885	"	<i>(Forts.)</i>
Karlstad och Filipstad, en valkrets.....	11,011	"	
Kristinehamn, Nora, Lindesberg och Askersund, en valkrets	9,976	"	
Vesterås och Köping, en valkrets.....	10,050	"	
Arboga och Sala, en valkrets	9,117	"	
Södertelje, Norrtelje, Östhammar, Öregrund, Sigtuna och Vaxholm, en valkrets	9,881	"	
Falun, Hedemora och Säter, en valkrets.....	9,620	"	
Söderhamn, en valkrets.....	9,044	"	
Östersund och Hudiksvall, en valkrets.....	9,150	"	
Hernösand, Umeå och Skellefteå, en valkrets	9,412	"	
Luleå, Piteå och Haparanda, en valkrets	7,191	"	

Efter det uppläsning skett af denna hemställan, anförde:

Herr Abr. Rundbäck: Jag skall be att få egna detta utskottsbetänkande en väl behöflig kritisk belysning, för att derefter framställa ett yrkande, som jag hoppas att Kammaren skall finnas villig att godkänna. Innan jag emellertid går att närmare skärskåda nämnda betänkande vill jag uttala min förvåning öfver det stadgande i grundlagen, på grund af hvilket betänkandet tillkommit. Min förvåning gäller först och främst, att nämnda stadgande tillstädjer att dessa smärre städers dyrbaraste politiska rättigheter skola vara så obestämda, att de ligga mellan så vidt åtskilda gränser, som minimi- och maximitalen 6,000 och 12,000 invånare. Om någondera af dessa gränssiffror lägges till grund för kretsindelningen, så får man dubbelt så många valkretsar efter det ena talet, som efter det andra. Om Utskottet sålunda nu dividerat den totala folkmängden i samtliga de här ifrågavarande 77 städerna med folkmängdssiffran 6,000, så hade det fått till resultat 43 valkretsar, men efter den andra gränssiffran hade man blott erhållit 22. Nog synes det vara mycket besynnerligt, att då det är fråga om flere kommuners största politiska rättigheter, detta grundlagens stadgande skall vara så obestämdt.

Vidare måste jag uttala min billiga förvåning deröfver, att bestämmande makten med afseende på de smärre städernas representationsrätt är lagd uteslutande i Andra Kammarens d. v. s. i dess majoritets hand, utan all appell. Derigenom äro dessa stadsamhällets rättigheter i politiskt hänseende, deras representationsrätt vid riksdagen, på nåd och onåd öfverlemnade i landtmännens händer, som här utgöra majoriteten. Om desse anse, att deras intressen stå i strid med städernas, kunna de också anse, att deras intressen kräfva att städernas valkretsar inskränkas så mycket som möjligt, och jag tror att en sådan tendens är alldeles uppenbar i detta betänkande, såsom jag också sedan skall visa.

Efter att hafva yttrat detta i allmänhet, öfvergår jag nu att något närmare skärskåda Utskottets betänkande. Jag finner då,

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)

att Utskottet i några få rader säger sig hafva för sitt behandlingsätt uppställt tre grundsatser, den första att i möjligaste mån handla i öfverensstämmelse med grundlagens bud, den andra att likaledes i möjligaste mån undvika rubbningar i redan bestående förhållanden och den tredje att undvika något betydligare ökande af valkretsarnes antal.

Hvad den första grundsatsen angår, tviflar jag på att Utskottet riktigt lyckats vinna sitt syfte. Jag tror tvärtom att Utskottets ord och handling här stå i alldeles uppenbar strid med hvarandra. Ett af grundlagens bud är, att valkretsarne skola så vidt möjligt är ordnas *länsvis*. Det kan nu naturligtvis icke alltid ske, men i regeln bör det så vara, och endast undantagsvis får man förena städer från olika län till en valkrets. Antalet valkretsar, omfattande städer från mer än ett län, var 1866 sex, 1876 nio och har af Utskottet nu föreslagits till elfva. Jag tviflar på att Utskottet har följt nämnda grundlagsbud så noga och väl, som det bort, då det bland 26 valkretsar låter 11 bilda undantag från regeln. Ett annat stadgande finnes i samma grundlagsparagraf och det är att folkmängden icke i någon valkrets får öfverstiga 12,000. Det har naturligtvis äfven Utskottet iakttagit, men Utskottet har vid flera valkretsar blott tagit hänsyn till det närvarande ögonblicket. Folkmängden uppgår nemligen i sex valkretsar till öfver 11,000 i fyra till och med öfver 11,500. I dessa valkretsar måste således nödvändigt folkmängden redan innan nästa riksdagmannaval öfverstiga 12,000, och äfven om det icke strider emot grundlagens bokstaf, så strider det väl uppenbarligen emot den anda, att indelningen skall göras på det sätt, att första gången den tillämpas man har öfverskridit grundlagens maximumsiffra.

I sammanhang med hvad jag nu yttrat om valkretsarnes folkmängd tillåter jag mig upplysa derom, att 1866 steg folkmängden i blott en valkrets till något öfver 10,000 och 1876 endast i fyra valkretsar till samma höjd. Nu föreslås att den i tolf valkretsar skall uppgå till mer än 10,000, i sex till mer än 11,000 och i fyra till mer än 11,500. För att visa hvilken frihet Utskottet denna gång tagit sig vid bestämmande af valkretsarne så väl med afseende på sammanslagningen af städer från flera län som med afseende på folkmängden i de särskilda valkretsarne i jämförelse med hvad som har skett förut, vill jag omnämna en liten episod från 1876 års Utskott, som hade att föreslå städernas indelning i valkretsar. Ordförande i detta Utskott var för detta talmanen, Landshöfdingen Asker.

Han kom till mig en dag och sade: De småländska städerna göra oss mycket bekymmer inom Utskottet; vi veta icke huru vi skola fördela dem; det har tillkommet en ny stad, Borgholm, som förut hört under landsrätt, och vi veta icke hvart vi skola förlägga den; gif mig ett godt råd! Jag svarade, att jag tyckte bäst att lägga den till Vestervik-Oskarshamn, så blef det en valkrets, som tillhörde samma län. Nej, sade han, det går icke an, ty då skulle folkmängden i dessa tre städer uppgå till 11,000 personer,

och så stor folkmängd vilja vi icke ge någon valkrets. Nå, sade jag, lägg Borgholm då till Visby. Nej, svarade han, detta går ännu mindre an, ty Visby har i 10 år bildat egen valkrets, och enligt grundlagens bud skola sådana städer, som kunna det, bilda egna valkretsar inom länet; jag har i stället tänkt, att Borgholm skulle kunna förenas med den valkrets, som Ni representerar. Men, svarade jag, denna valkrets består redan af städer tillhörande tre län. Ja, svarade han, just därför att Ni redan nu ligger så utanför grundlagens skydd, tycker jag att det gör ingenting, om Ni får denna stad till. Nå, så gör då som Ni vill, sade jag, beskedlig som jag alltid varit; och så blef det på det sättet.

Jag skall vidare lemna några upplysningar, hvaraf herrarne skola finna, huru illa det blir stäldt för de smärre städerna nu mot förut. År 1866 indelades 79 städer med tillsammans 236,000 människor i 31 valkretsar. År 1876 indelades 80 städer om tillsammans 254,000 människor i 30 valkretsar; nu år 1886 indelar man 77 städer med tillsammans 258,000 människor i endast 26 valkretsar. Hela folkmängden i de till indelning nu föreliggande städerna har sålunda ökats med 22,000 människor mot den de år 1866 indelade städerna egde, och ändock har valkretsarnes antal för dem minskats med fem eller från 31 till 26. Detta har nu endast kunnat ske derigenom, att man ökat medelfolkmängden i hvarje särskild valkrets. Denna medelfolkmängd var år 1866 7,623 personer, 1876 8,477 personer, och är nu föreslagen till 9,929 personer, hvilket visar, att medelfolkmängden nu är 1,452 personer större än år 1876 och 2,306 personer större än år 1866. Ökningen har sålunda utgjort från 1866 till 1876 11,2 procent och till år 1886 30,3 procent af hvarje valkrets medelfolkmängd 1866. Naturligtvis ligger häri en sträfvan att inskränka städernas representantantal så mycket som möjligt; och skälet dertill vet jag vara, att det klagas öfver att städernas representantantal växer opropotionellt mot landsbygdens. Men, mine herrar, man bör härvid observera en sak, nemligen att det icke är de *smärre* städernas representantantal som vuxit d. v. s. antalet i dessa städer, öfver hvilkas politiska representationsrätt Kammaren förfogar, utan det är antalet riksdagsmän från de större städernas. I detta afseende vill jag lemna några upplysningar, hvaraf man kan se huru saken hänger ihop. Stadsrepresentanternas antal har från 1866 till år 1886 ökats med 14 eller från 55 till 69. Af denna tillökning kommer på Stockholms stad 6 eller från 13 till 19, på Göteborg 4, från 4 till 8, och på Malmö 2, eller från 2 till 4. Således hafva i dessa städer 12 nya representanter tillkommit. I rikets öfriga 89 städer har tillökningen icke blifvit mer än två, säger två representanter, och dock har folkmängden i dessa 89 städer vuxit med vida öfver 100,000 människor på dessa 20 år. Från landsrätt till städerna hafva vidare under tiden öfvergått icke mindre än 6 samhällen, nemligen Trelleborg, Motala, Borgholm, Ronneby, Skellefteå och Haparanda. Om jag räknar dessa 6 för en enda valkrets, som borde hafva egen representant, hafva således alla de öfriga städerna icke fått mer än ytterligare en representant på 20 år, medan deremot de tre

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)

nyssnämnda städerna fått tolf representanters tillökning. På detta sätt komma efter hand nästan endast de stora städernas representanter att representera stadsmannaintressena, och detta tror jag icke är någon fördel för representationen, ty ehuru de stora städernas representanter hafva stora vyer, omfattande nästan hela världen, hafva dock våra små vyer nog afven sitt värde, därför att vi se sakerna på närmare håll och kanske förstå de inhemska förhållandena bättre.

Nu har Stockholm vid början af detta år en folkmängd af 215,000 menniskor. Före nästa val är det således fullt antagligt, att det kan sätta till tre nya riksdagsmän mer än nu, och så går det undan för undan, så att det sannolikt icke dröjer mer än tjugu år, innan Stockholm öfverflyglat de 80 à 90 städer vi hafva, och hvilkas representantantal det ligger i Kammarrens skön att bestämma.

Jag skall efter dessa allmänna betraktelser och upplysningar, som jag knutit till Utskottets motiv, be att nu något närmare få granska Utskottets betänkande i några speciella delar. Dervid vill jag först fästa uppmärksamheten på, att Utskottet här har ökat folkmängden i icke mindre än tolf valkretsar till öfver 10,000 menniskor, och såsom jag förut nämnt i sex valkretsar till öfver 11,000, och i fyra af dessa senare till öfver 11,500 och det är om dessa fyra valkretsar, jag skall be att särskildt få yttra några ord. Den första valkretsen är Kristianstad och Simrishamn. Den har 11,759 personer, och antagligen kommer före nästa val folkmängden i densamma att stiga till öfver 12,000. Jag fäster dock mindre afseende vid denna olägenhet, emedan dessa båda städer höra till samma län och i tjugu år hört tillsammans och således redan sammanvuxit till en politisk enhet. Nästa valkrets är Halmstad och Engelholm med 11,629 invånare. Förhållandena äro der desamma, och sannolikt blir folkmängden der öfver 12,000 menniskor, när nästa val skall ske. Men då dessa båda städer, ehuru hörande till olika län, likväl hafva i tio år hört tillsammans, och då en jernväg nu dertill förenar dem, har jag rörande dem icke mycket att säga, ehuru jag tycker det varit bra mycket bättre att lägga Engelholm till de små halländska städerna än till Halmstad och låtit denna stad bilda en egen valkrets med 9,562 invånare samt Engelholm med de små halländska städerna en valkrets med 10,185 personer. Detta blefve nemligen en mycket jemnare fördelning.

Jag kommer nu just till de två valkretsarne som återstå med öfver 11,500 invånare, eller Vexjö och Oskarhamn samt Eksjö-Vimmerby-Vestervik. Det är visst och sant, att Utskottet icke kunnat gå mera hårdhänt till väga, än det gjort, mot dessa småländska städer, särdeles mot den valkrets jag haft äran representera här rätt länge. Denna valkrets har i alla tider, från det nya statsskickets början varit den mest vanlottade inom Kammarren i så måtto att den har haft städer från tre län, och herrarne hörde nyss, att det icke var nog med detta, utan att vi vid sista indelningen fick en fjerde stad till. Och hvad gör man nu? — Jo, man upplöser nu helt och hållet deras förening, för att kasta dem i sär på tre andra större städer. Borgholm kommer till Visby,

Vexjö till Oskarshamn, Eksjö och Vimmerby till Vestervik, och icke nog med att de komma att ingå dessa nya och onaturliga föreningar, utan man kan redan nu se, att inom ett par år invånarantalet i dessa båda valkretsar kommer att öfverstiga 12,000. Dessa städer blifva således förenade med ett tydligt medvetande om att de få vara tillsammans i endast tio år för att sedan likt bollar åter kastas omkring i verlden, utan att de kunna veta, hvart de komma att höra.

*Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)*

Visby har hittills i tjugu år åtnjutit sitt grundlagsenliga privilegium att få utgöra en egen valkrets. Nu skulle den staden mista detta privilegium, därför att man icke vill öka valkretsarnes antal. Vexjö kan, enligt grundlagens bud, bilda en egen valkrets. Denna stad ligger ensam inom sitt län och har en folkmängd af öfver 6,000 personer. Nu har deremot Vexjö blifvit förenad med en stad, hvarmed den förut icke varit förenad och hvarifrån den om tio år skall skiljas. Eksjö och Vimmerby, som förut tillhört Vexjö, skola nu för en tid tillhöra Vestervik för att sedan vandra all världens väg till någon annan make.

Dessa valkretsar hafva från år 1866 ökats med 9,216 personer eller ungefär lika mycket som valkretsarnes nu föreslagna medelfolkmängd. Jag tycker då att det icke voro för mycket att de finge bilda en valkrets till, helst derigenom alla dessa anledningar till klagomål kunde undanrödjas. Man hade dermed icke gjort något farligt eller gynnat städerna för mycket; man hade endast visat en billighetshänsyn till hvad städerna hafva rätt att fordra. Jag har tagit mig friheten att, under förutsättning af de föreslagna 26 valkretsarnes ökande med en till för Smålands län, uppgöra följande förslag till indelning:

Vexjö och Eksjö, en valkrets 9,041 invånare. Oskarshamn och Vimmerby 7,594. Vestervik och Borgholm 7,634. Dessutom skulle Visby lösgöras från Borgholm och såsom förut bilda egen valkrets. De två valkretsar, som sålunda skulle bildas af Kalmar läns 4 städer, blefvo då, såsom man finner, i full öfverensstämmelse med grundlagen, och det blir endast valkretsen Vexjö och Eksjö, som fördelas på två län. Herrarne finna således att så väl grundlagens bud som billighetens fordringar äro här iakttagna.

Jag måste således på grund af hvad jag nu yttrat anhålla hos Kammaren, att någon jemkning i det förslag, som här framlagts, måtte få göras, så att icke våra städer i dessa bygder få så giltig anledning som nu att klaga öfver den indelning, som här föreslagits.

Då jag emellertid icke vågar tro att Kammaren vill på rak arm bifalla det förslag, som jag nu framställt, anhåller jag om betänkandets återremitterande till Utskottet i syfte att en representantplats till måtte beredas till förmån för de småländska städerna.

Häruti instämde Herrar *Fredenberg, Nyqvist, Trybom* och *Ekeborgh*.

Herr Waldenström yttrade: Till de upplysningar, Herr Rundbäck nu lemnat, ber jag att få foga ytterligare några siffror. Den val-

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)

krets, som omfattar Kristianstad och Simrishamn, hade, enligt Utskottets uppgift, den 31 December 1885 11,759 invånare. Jemför jag nu detta invånareantal med det, som valkretsen hade för 10 år sedan, så finner jag, att den årliga ökningen varit i medeltal 122 personer. Om jag nu antager, att denna valkrets under de följande åren växer i samma proportion, d. v. s. att den årliga tillväxten icke blifver större än under de förflutna 10 åren, så kommer den att redan den 31 December 1887 innehålla öfver 12,000 personer och har således redan då öfverskridit den högsta folkmängdssiffra, som grundlagen bestämt för de valkretsar, som bestå af flere städer. Valkretsen Halmstad-Engelholm hade den 31 December 1885 11,629 invånare. Enligt samma beräkning, som jag nyss anförde, utgör den årliga ökningen inom denna valkrets 294 personer. Följden deraf är, att den 31 December 1887 äfven denna valkrets kommer att innehålla öfver 12,200 personer, samt vid periodens slut 14,574 invånare, en siffra, som uppenbarligen kommer att ytterligare öfverskridas, då ju folkmängdens tillväxt i städerna efter all erfarenhet icke plägar ske i samma utan i växande proportion.

Vexjö och Oskarshamn hade vid 1885 års utgång tillsammans 11,586 invånare; under sista tioårsperioden har den årliga tillökningen utgjort 290 personer. Den 31 December 1887 skall således denna valkrets komma att innehålla nära 12,200 invånare. Eksjö, Vimmerby och Vestervik hade den 31 December 1885 en folkmängd af 11,782 invånare och tillväxten har under de sista 10 åren utgjort 150 invånare årligen, hvadan den valkrets, som enligt Utskottets förslag skall bestå af dessa städer, vid 1887 års slut kommer att hafva 12,082 invånare. Jag tror icke, att det varit grundlagens mening, att man skulle sammanställa de smärre städerna i valkretsar på sådant sätt. Då dertill kommer, att Utskottets uppställning af valkretsarne icke skett i öfverensstämmelse med det grundlagsbud, som säger att de små städerna skola ordnas till valkretsar, *så vidt ske kan, länsvis*, hvilket bud genom andra sammanställningar beträffande vissa städer skulle kunna bättre efterkommas, ber jag att få förena mig i det af Herr Rundbäck framställda yrkandet om ärendets återförvisande till Utskottet.

Herr Lindgren: Herr Talman! Då Kammaren vid 1876 års riksdag första gången efter antagandet af nu gällande riksdagsordning skulle verkställa reglering af städernas valkretsar för val till ledamöter i Andra Kammaren, yttrades under diskussionen här i Kammaren af ledamöterna i det då tillsatta enskilda Utskottet, att Utskottet vid sitt arbete uppställt tre grundsatser, som Utskottet sökt följa, nemligen att städernas valkretsar enligt grundlagens uttryckliga stadgande skola, såvidt ske kan, ordnas länsvis; att så mycket som möjligt söka behålla det bestående, der ingen ändring varit af behöfvat påkallad; och att göra den då ifrågakommande regleringen sådan, att när en ny reglering nästa gång ifrågakommer, så få ändringar och rubbningar som möjligt behöfva vidtagas.

Jag beklagar att Kammarrens i år tillsatta Enskilda Utskott icke i alla afseenden följt dessa alldeles rigtiga och med grundlagen öfverensstämmande grundsatser.

För att inse huru Utskottet iakttagit Riksdagsordningens stadgande, att valkretsarne skola så vidt ske kan, ordnas länsvis, behöfver man ej mer än kasta ögat på de olika grupperna, bland hvilka regleringen af det län jag tillhör, är synnerligen anmärkningsvärd. Kalmar stads valrätt har i följd af grundlagens bud måst blifva orubbad, men länets mindre städer hafva fördelats på tre olika valkretsar och sammanförts med städer från tre olika län; Oskarshamn med Vexjö från Kronobergs län; Vestervik och Vimmerby med Eksjö från Jönköpings län; och Borgholm med Visby från Gotlands län. Utaf dessa har den förstnämnda valkretsen redan nu 11,586 invånare, och det är mycket sannolikt att redan vid den tid, då valkretsen första gången skall utöfva sin valrätt, invånareantalet uppgår till 12,000 personer. Antalet valkretsar, som bestå af städer från mer än ett län, har ökats från sju eller åtta, som de nu utgöra, till elfva; och sex af de nya valkretsarne utgöras af öfver 11,000 personer. I följd häraf komma efter all sannolikhet alla dessa valkretsar att behöfva ändras nästa gång reglering skall vidtagas; men det är väl ej Riksdagsorningens mening att valkretsarne, skola ordnas på sådant sätt, hvilket ock vid 1876 års riksdag medgafs.

Då nu dessa oegentligheter bero endast på sträfvandet att ej öka valkretsarnes antal och kunna afhjelpas genom antagandet af ytterligare en valkrets till, så hemställer jag, att Kammarren måtte till Utskottet återremitera betänkandet.

Visserligen är det ej långt qvar på Riksdagen, men då den nyss behandlade banklagen föranledt återremisser och sammanjemkningar, så kan Enskilda Utskottet mycket väl medhinna att inkomma med ett nytt förslag.

Kammarrens önskan att icke öka städernas riksdagsmän får väl ej inverka på Kammarrens sätt att tolka och tillämpa Riksdagsordningen; och jag är öfvertygad att Kammarren ej skall låta sådant ske.

Herr Talman, jag ber endast att slutligen få tillägga, att jag af meddelanden i tidningarne från min hemort erfarit, att mina valmän till fullo dela mina här uttalade åsichter och lefva i den tron att det ena grundlagens bud likaväl som det andra af Riksdagen hålles i samma helgd.

Jag förnyar mitt yrkande om återremiss.

Herr Helander: Då Riksdagsordningen kommit att innehålla den anmärkningsvärda bestämmelsen, att Andra Kammarren sjelf skall indela de mindre städerna i valkretsar, hade man visserligen kunnat tänka sig, att någon godtycklighet skulle komma i fråga hos Kammarrens majoritet, men man hade dock icke skäl att tänka, att billigheten skulle blifva så åsidosatt, som detta utlåtande utvisar. Vid 1876 års indelning af valkretsarne åsidosatte man likasom nu, i viss mån grundlagens föreskrift, men man var dock så

Ang. vissa städers indelning i valkretsar.
(Forts.)

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)

till vida billigare än nu, att man satte medeltalet invånare i valkretsen till något mindre än medelsiffran enligt grundlagens föreskrift, d. v. s. man satte den till omkring 8,400 i stället för 9,000 personer. Nu deremot har man, såsom nämnt, gått ända upp till nära 10,000; men då valkretsarnes antal nedsatts från 30 till 26, bör man likväl komma ihåg, att från de valkretsar, som hittills varit, hafva afgått fem städer, hvilka i följd af större folkmängd välja egna representanter. I det hela har sålunda endast en valkrets tillkommit, under det invånarnes antal för de återstående städer, som nu indelats i valkretsar, uppgår till mer än 40,000 personer utöfver hvad det var år 1876, och för dessa öfver 40,000 människor får man nu i det hela en representant. Men icke nog dermed. Man har vid denna indelning icke fäst tillbörligt vikt vid föreskrifterna i 13 § Riksdagsordningen, att man skall tillse att valkretsarne för städerna, såvidt ske kan, ordnas länsvis. Att detta här kunnat ske i de fall, då städernas invånareantal ligger emellan maximum och minimum, är tydligt, och jag kan därför icke annat än finna med grundlagens föreskrift fullt öfverensstämmande, att sådana städer som Vexjö och Visby hafva egna representanter. Men man har nu gått på sidan om grundlagen i afseende på flera valkretsar och särskildt den krets jag har äran tillhöra. I Södermanlands län hafva städerna under 20 år varit fördelade i två valkretsar, men ehuru hvarje stad under denna tid fått en ökad folkmängd, så har nu den ena af dessa valkretsar tillagts en stad från ett främmande län. Skulle man ej i detta fall hafva gått tillväga på sådant sätt, som grundlagen gifver vid handen, så skulle Eskilstuna, som har större folkmängd än Söderhamn, hafva blifvit den ene valkretsen och öfrige städer i Södermanlands län den andre inom länet. Men i stället för att gå tillväga på sådant sätt, så har man trots den under de senaste 20 åren skedda tillökning uti invånareantalet gjort Eskilstuna och en annan stad till den ena valkretsen samt öfrige städer, hvartill man lagt en stad från Upsala län, till den andre. Detta kan jag icke finna annat än obilligt och stridande mot grundlagen.

För den händelse, såsom jag antager, detta utlåtande blir af Kammarens majoritet godkänt och då från den icke finnes någon appell, så vill jag hafva uttalat min mening om beskaffenheten af detta förslag samt tillika min protest deremot.

Herr Söderblom instämde med Herr Helander.

Herr Bokström: Då det samhälle, jag representerar i denna Kammare, hittills tillåtits enligt grundlagen att vara egen valkrets, så är det naturligt, att det icke kan vara särdeles belåtet med att nu för den kommande perioden blifva sammanlagdt med en stad från ett annat län. I § 13 mom. 3 i Riksdagsordningen uttalas, såsom mig synes, oförtydbart, att de smärre städerna skola, så vidt ske kan, länsvis ordnas i kretsar och ingen kan väl bestrida, att icke den valkrets, jag nu tillhör, fortfarande *kan* bilda en särskild valkrets inom sitt eget län, då den innehar den i grund-

lagen betingade kvalifikation; äfven om i följd deraf en ytterligare valkrets behöft bildas, hvilket grundlagen ju icke förbjuder.

Utskottet har såsom motiv för sitt förslag angifvit den särskilda lämplighetshänsyn, att Utskottet velat förekomma ett större ökande af valkretsarnes antal. Om emellertid jemte grundlagens bud jemväl lämplighetshänsyn skall tagas med i beräkning, så skulle kanske också lämplighetshänsyn ur andra synpunkter för tjena något afseende. Jag vill då såsom sådan lämplighetshänsyn framhålla, att, om det än icke kan bestridas, att en valkrets Visby—Borgholm möjligen kan lemna bättre valresultat än en valkrets, bestående af endast Visby, så är dock den senare valkretsen i allmänhet bättre än den förra egnad att tillgodose den specielt gotländska representationen inom Riksdagen. Såsom skäl härför torde kunna framhållas, att Gotland så väl genom sitt afskilda läge som ock den undantagslagstiftning i flera riktningar, hvarför denna afskilda provins är föremål, har sina alldeles sär-egna förhållanden. Härtill kommer, att Gotland till följd af sitt afskilda läge och dermed i samband stående ogynsamma konjunk- turer, snarare går tillbaka än framåt i sin folknummer och der- för ännu icke på länge torde kunna skicka mer än *en* medlem till Första Kammaren. På grund af dessa skäl, och i all synnerhet det som jag hemtat ur Riksdagsordningen, vågar jag förena mig med dem, som begärt detta ärendes återremitterande till Utskottet.

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)

Herr von der Lancken: Jag får säga, att öfver detta Ut- skottets förslag är jag icke öfverraskad, ty det kan icke hjälpas, att en fråga sådan som denna skall blifva behandlad på sätt som här skett, då dess öde är lagdt i Andra Kammarens och dess rådande majoritets händer. Man kan nemligen icke gerna tänka sig möjligheten af, att det parti, som för närvarande har makten i Kammaren och som i visst afseende till sina motståndare räknar städernas representanter, godvilligt skulle vilja öka det antal repre- sentanter, som städerna hafva att sända till Kammaren.

Jag tillåter mig dock påpeka en, jag vill icke säga ogrann- lagenhet, men åtminstone en oegentlighet, som nästan gränsar till ett öfverskridande af Utskottets befogenhet.

Om herrarne kasta en blick på den lista, som upptager folk- mängden i Sveriges mindre städer, så skolen I finna, att Kristian- stad den 31 December 1885 hade 9,733 invånare. Med den folk- tillökning, som egt rum i Kristianstad under de senare åren, är det afgjort, att denna stad senast 1887, då nya val skola ske, kommer att hafva en folkmängd af 10,000 invånare. Sålunda kommer då att inträffa, att, oaktadt staden enligt grundlagen är berättigad att ensam sända en representant, den likväl under 10 år får vara förenad med en mindre stad. Om det också finnes ett formelt berättigande i Utskottets förslag, så tror jag dock att nödig hänsyn till granlagenhetens fordringar borde hafva förmått Utskottet att taga i betraktande, att denna stad efter all sannolik- het redan nästa år kommer att inträda i det stadium, att den eger att skicka egen representant. I likhet med föregående talare

Ang. vissu
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)

vill jag därför yrka återremiss, ehuru jag väl inser, att ett sådant yrkande icke har någon utsigt att vinna framgång.

Herr Danielson: Det var att vänta, att Utskottet skulle få uppbära klander för sitt förslag; men jag får säga att klandret icke bör riktas åt det håll man afsett. Ty ingen har på det ringaste sätt försökt att betaga städerna deras lagliga representationsrätt, och för öfrigt vill jag fästa uppmärksamheten på att Utskottet varit alldeles ense om detta förslag. Således tror jag icke att någon förebråelse för ogranlagenhet i detta ärende bör riktas åtminstone särskildt mot oss landtmän. Jag vill dessutom nämna att jag, medan Utskottets arbete pågick, talade med många af städernas representanter och de flesta uttalade den önskan att, så vidt möjligt vore, de nuvarande valkretsarne skulle få förblifva sådana de förut voro. Denna önskan har Utskottet tagit hänsyn till och lagt till grund för sitt arbete. Härvid är nu emellertid att märka det olyckliga förhållandet med Vexjö och Oskarshamn. Men hvad skulle man göra? Då Vexjö är Kronobergs läns enda stad, bör man icke förundra sig öfver, att denna stad måste sammanföras med en annan stad utom länet och då har man ju i alla fall icke fått saken sämre än förut; ty Vexjö är nu förenadt med Eksjö, Vimmerby och Borgholm, hvarigenom valkretsen sålunda utgöres af städer från tre län, då den efter detta förslag skulle utgöras af städer från blott två län. Det är för öfrigt ingenting nytt att en stad fått en annan jemnstark stad med sig, ty Oskarshamn och Vestervik, som äro två jemnstarka städer, hörde förut tillsammans. Men man reglerar den oegentligheten, som består deri att en valkrets utgöres af städer från tre län; nu skulle den komma att bestå af städer från blott två län, såsom jag nyss anmärkte.

Hvad beträffar Herr Bokströms anmärkning, att Borgholm enligt förslaget skulle komma tillsammans med Visby, så är det ingenting annat än som varit fallet förut. Ty förr hörde Borgholm tillsammans med en stad ända ner i Kronobergs län, och således ligger i det förevarande förslaget ingenting nytt för Borgholm. Dessutom ansåg man att i anseende till den gemensamhet, som de båda öarna hade till hvarandra, det vore bättre att hänföra Borgholm till Gotland än till fastlandet, särskildt med afseende å den lifliga trafik, som råder mellan Borgholm och Visby. Det är bekant att det finnes ångbåtsförbindelse mellan dessa städer under seglationstiden minst fyra gånger i veckan, och därför trodde man sig icke göra någon oegentlighet i att lägga Borgholm till Visby. Att Visby skulle klaga öfver att det får det lilla Borgholm med sig, är heller icke rimligt. Visserligen skulle Visby med sin lilla folkmängd enligt Riksdagsordningen kunna få välja en riksdagsman, men nog är det temligen orimligt, då hela Öland med sina 38,000 invånare icke får välja mer än en, och jag bemställer derföre om man icke kan vara nöjd, då landsbygden är så litet representerad i förhållande till städerna. Jag hoppas också att man icke skall upptaga Utskottets förslag såsom något syfte

att vilja motarbeta städernas intressen. Jag har funnit samarbetet med städernas representanter ganska godt. I en och annan fråga hafva naturligtvis åsigtorna varit olika, men i allmänhet hafva de varit belåtna med oss och vi med dem. Således tror jag icke att man bör se frågan från den sidan. Lika olämpligt är det att säga att man rent af går grundlagen för nära. Detta är icke förhållandet. När städernas valkretsar regleras så, att de icke hafva större folkmängd än grundlagen tillåter, så måtte väl detta vara grundlagsenligt.

Ang. vissa städers indelning i valkretsar.
(Forts.)

Beträffande hvad Herr Rundbäck framhöll om Vexjö, så är det samma förhållande i Jemtlands län. Der finnes också blott en enda stad, likasom Vexjö är Kronobergs läns enda, och derföre måste man gå utom länet. Detta är således ingenting nytt.

Hvad beträffar den rubbning i valkretsarne, som skulle blifva en följd af Utskottets förslag, tror jag icke att man kan ordna saken på annat sätt, ty då skulle det blifva en rubbning i östgötastädernas och det mellersta Sveriges småstäders valkretsar, och då tror jag att det kanske skulle uppstå mera missnöje. Det var ju att vänta att några skulle blifva missnöjda, men vi trodde dock att de flesta skulle blifva belåtna, och derföre får jag nu också anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Herr Hammarlund: Jag misstager mig säkerligen icke, då jag påstår att detta betänkande kommer, när det varder känt inom småstäderna, att mottagas med blandade känslor — och derpå är sannerligen ej att undra.

Så vidt jag förstår bedöma saken, är det, lindrigast sagdt, en oegentlighet att en så grannlaga fråga som denna skall afgöras af en kammarmajoritet och således kunna göras till en partifråga. Den saken kan emellertid icke hjälpas; det är nu en gång så. Man borde då emellertid kunna hysa den förhoppningen, att frågan afgjordes på ett fullt oveldigt sätt, med hänsyn tagen till rättvisa och billighet samt — framför allt — med hänsyn dertill att grundlagens föreskrifter varda efterföljda. Så vidt jag kan förstå, skall detta icke blifva fallet, om Utskottets utlåtande varder godkänt.

Hufvudsträfvandet har uppenbarligen varit att minska antalet stadsvalkretsar så mycket som möjligt. Den som opartiskt granskar det nu föreliggande betänkandet, skall komma till detta resultat — trots den föregående talarens försäkran. Några få siffror gifva stöd härför. År 1866 var medelfolkmängden i städernas valkretsar 7,448, enligt 1876 års fördelning 8,481, och nu vill Utskottet på en gång höja detta medeltal med bortåt 1,500. Enligt Utskottets förslag skulle nemligen medelfolkmängden blifva 9,929. Dessa siffror torde vara nog för att styrka det påståendet, att sträfvandet har varit att minska antalet valkretsar. Om detta sträfvande vore mindre att säga, derest det skedde på ett fullt grundlagsenligt sätt och så att inga andra betydande olägenheter uppstode. Så har här ej skett.

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)

År 1876 ansåg denna Kammare, att städer med öfver 9,000 invånare borde bilda egna valkretsar. Flere sådana valkretsar bildades också då. Nu har endast en dylik stad, nemligen Söderhamn, fått bilda egen valkrets, under det att Kristianstad, Halmstad och Eskilstuna, hvilka tre städer med raska steg närma sig invånareantalet 10,000, hvardera fått ett bihang. Det kan icke dröja länge förrän hvar och en af dessa städer öfverskrider talet 10,000; hvar vill man då göra af detta bihang? Hvar vill man t. ex. göra af Simrishamn, då invånareantalet i Kristianstad uppgår till 10,000 och denna stad alltså eger grundlagsenlig rätt att ensam välja en riksdagsman? Kanske man då tänker förena Simrishamn med valkretsen — Luleå, Piteå och Haparanda, en bland de få valkretsar, som tåla något tillägg!

Det är ännu en väsentlig anmärkning man kan göra mot Utskottets förslag. Städerna skola, heter det i Riksdagsordningen, ordnas, så vidt ske kan, länsvis. Huru har Utskottet uppfyllt denna bestämmelse? År 1866 fans det sju oregelbundna valkretsar; år 1876 likaledes sju; men nu ökar man på en gång detta antal till tio, trots grundlagens föreskrift: "så vidt ske kan, länsvis". Man påstår väl att det icke *kan* blifva mindre än tio oregelbundna valkretsar, men enligt min tanke är den saken ganska lätt att hjälpa, och det utan stora ändringar.

Jag har tagit mig före att göra upp ett förslag, och detta visar, att man fortfarande kan bibehålla antalet oregelbundna valkretsar vid sju, och dock icke behöfva bilda mera än två valkretsar fler än Utskottet ifrågasatt; ja, det låter sig till och med göra att nedbringa de oregelbundna valkretsarnes antal till sex och inalles få blott en valkrets mera än Utskottet tänkt sig. För vinnande af det andra önskningsmålet, eller att de tre städer, hvars invånareantal närmar sig 10,000, må bilda egna valkretsar, såsom förhållandet var år 1876, blir det dock nödigt, att valkretsarnas antal ökas från Utskottets 26 till 28.

Jag skall icke upptaga tiden med att läsa upp det förslag jag uppsatt; det kan ju få åtfölja dagens protokoll.

Förslag till ordnande af städernas valkretsar.

1)	Ystad.....	7,572	invånare
2)	Kristianstad.....	9,733	„
3)	Trelleborg, Skanör, Falsterbo, Simrishamn och Engelholm	7,441	„
4)	Halmstad.....	9,562	„
5)	Laholm, Falkenberg, Varberg, Kongsbacka och Marstrand	9,427	„
6)	Sölvesborg, Karlshamn och Ronneby.....	10,140	„
7)	Vexjö, Eksjö och Grenna.....	10,304	„
8)	Oskarshamn och Borgholm	6,477	„
9)	Vestervik och Vimmerby.....	8,751	„
10)	Visby	6,666	„
11)	Uddevallå, Strömstad och Kongelf.....	10,707	„
12)	Venersborg och Åmål	8,038	„

13) Borås, Alingsås och Ulricehamn	9,750	invånare	<i>Ang vissa städers indelning i valkretsar. (Forts.)</i>
14) Mariestad, Skara och Sköfde	10,379	"	
15) Lidköping, Falköping och Hjo	9,056	"	
16) Vadstena, Skeninge, Söderköping och Motala	7,881	"	
17) Nyköping, Trosa, Mariefred, Strengräs och Torshälla	9,620	"	
18) Eskilstuna	9,271	"	
19) Karlstad och Filipstad	11,011	"	
20) Kristinehamn, Nora, Lindesberg och Askersund	9,976	"	
21) Vesterås och Arboga	10,638	"	
22) Köping, Sala och Enköping	11,449	"	
23) Södertelje, Vaxholm, Norrtelje, Östhammar, Öregrund och Sigtuna	9,881	"	
24) Falun, Hedemora och Säter	9,620	"	
25) Söderhamn	9,044	"	
26) Östersund och Hudiksvall	9,150	"	
27) Hernösand, Umeå och Skellefteå	9,412	"	
28) Luleå, Piteå och Haparanda	7,191	"	

Summa 28 valkretsar, deraf 7 oregelbundna. Medelfolkmängd 9,219 mot 8,481 år 1876.

Men då en ärad ledamot af Utskottet nyss lät påskina, att det icke lät sig göra att ordna valkretsarne på ett bättre sätt utan att väsentligt öka deras antal, skall jag antydningssvis nämna, huru det varder möjligt att nedbringa de oregelbundna valkretsarnes antal till sju och på samma gång låta de städer, hvilka hafva ett invånareantal öfverstigande 9,000 bilda egna valkretsar — allt detta genom att blott öka valkretsarnes antal från 26 till 28. Det är väsentligast med afseende på Skåne, Småland och Mälartrakten, som förändringar blifva nödiga.

Ystad borde bilda egen valkrets; alla de skånska småstäderna, nemligen Trelleborg, Skanör, Falsterbo, Simrishamn och Engelholm, en valkrets; vidare skulle Kristianstad och Halmstad bilda hvar för sig en valkrets. Härigenom skulle valkretsarnes antal ökas med en.

Hvad beträffar de småländska städerna, hvarom så mycket talats, hade jag tänkt mig att Vexjö jemte Eksjö och Grenna skulle bilda en valkrets, Oskarshamn samt det snedt emot belägna Borgholm en valkrets, Vestervik och Vimmerby en och Visby såsom hittills egen valkrets. I följd häraf skulle Östergötlands fyra småstäder bilda en valkrets, hvilken blefve regelbunden. Alla dessa förändringar medför äfvenledes ökning i valkretsarnes antal med en.

Hvad åter beträffar de förändringar, som måste ske i mellersta Sverige för att få Eskilstuna till en egen valkrets, så behöfva dessa icke hafva till följd någon tillökning i valkretsarnes antal. Samtliga Södermanlands småstäder kunde bilda en valkrets, Eskilstuna en egen, Vesterås och Arboga en samt Köping, Sala och Enköping tillsammans en valkrets.

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)

Genom denna anordning skulle, som sagdt, de oregelbundna valkretsarnes antal bibehållas vid samma antal såsom nu, eller sju, och icke blifva, såsom Utskottet föreslagit, tio. När detta kan ske, anser jag att det äfven måste ske enligt grundlagens föreskrift. Jag kan för min del åtminstone icke finna något annat.

Genom antagande af detta förslag eller något liknande, skulle de två olägenheter, som jag nu särskildt har framhållit i Utskottets betänkande, undanröjas. De städer, hvars invånareantal närmar sig 10,000, skulle bilda egna valkretsar och de oregelbundna valkretsarnes antal skulle minskas från 10 till 7. En sådan jemkning i Utskottets förslag anser jag vara nödvändig, ifall man vill handla i öfverensstämmelse med grundlagens anda.

Man kan icke påstå, att det af mig nu framställda förslaget är obilligt. Medelfolkmängden i valkretsarne skulle väl blifva något mindre än enligt Utskottets förslag, men dock väsentligt högre än enligt 1876 års reglering. Medelfolkmängden skulle nemligen blifva 9,219, d. v. s. ligga öfver medium af de i grundlagen angifna folkmängdstalen 6,000 och 12,000.

Med anledning af hvad jag nu yttrat, tager jag mig friheten att anhålla om återremiss af det nu föreliggande betänkandet.

I detta yttrande instämde Herrar *Wretling*, *Joh. Ohlsson* och *Thermænius*.

Herr Ekdahl: Instämmande i de föregående statsrepresentanternas uttalanden, vill jag blott påpeka det förhållande, att en af de städer, jag representerar, kommit i en mycket obehaglig ställning genom detta utskottsförslag. Det är nemligen Enköping. Denna stad införlivades först med Vestmanlands län, och det var onekligen rättvist, ty den ligger ju detta län närmast. Vid indelningen år 1876 kastades den likväl öfver till Stockholms läns städer, som förut grundlagsenligt utgjort egen valkrets, men då sammanlagda folkmängden i dessa sju städer nu utgör öfver 12,000, har Utskottet föreslagit att Enköping skall flyttas till Södermanlands läns städer. Nästa gång valkretsar skola fördelas, kan man med fullt skäl tänka sig, att folkmängden i den föreslagna valkretsen, som nu uppgår till 10,926, så ökats, att Enköping måste flyttas från Södermanlands län och läggas till en ny valkrets. Det blir således fjerde gången, som denna stad kommer att byta om valkrets. Man kan lätt föreställa sig huru obehagligt det är för valmännen att kastas från en valkrets till en annan, hvars städer icke hafva ringaste beröring med hvarandra, och hvars invånare äro för hvarandra i de flesta fall fullkomligt okända.

Det är endast för att inlägga en protest mot detta sätt att behandla den ifrågavarande staden, som jag begärt ordet. Jag vet för öfrigt mycket väl att i detta fall någon rättelse icke är att vinna, om äfven hvilka skäl som helst framläggas och jag framställer därför ej heller något yrkande.

Herr Schenström: Utan att vilja ingå i vidare pröfning af de oegentligheter, som otvifvelaktigt förekomma i detta betänkande, tillåter jag mig att till denna Kammares majoritet ställa den hemställan, att en återremiss måtte bifallas, på det att Utskottet må sättas i tillfälle att taga under ompröfning de anmärkingar, som under denna öfverläggning förekommit.

Jag hemställer alltså om återremiss å nu föredragna betänkande.

Herr Ol. Jonsson: Att Utskottet skulle få uppbära förebräelser för det sätt, hvarpå det ordnat dessa valkretsar, var att vänta, ty det är ju tydligt att representanterna från hvarje valkrets vilja så mycket som möjligt hafva sina valkretsar oberörda, och därför är det också naturligt att önskingar skulle komma att uttalas i motsatt syfte mot Utskottets hemställan; men att man skulle få höra klander därför, att Utskottet icke tagit i beräkning, att en valkrets med sin folkmängd kan växa ut så, att den om ett eller annat år blir större än 12,000, det hade jag ändå icke väntat mig. Utskottet kunde nemligen icke hafva någon siareblick och på förhand beräkna, hvarken hvilka städer som kunde växa öfver maximum eller minska sin folkmängd under minimum.

Man har här påstått, att den stränghet, med hvilken man gått till väga å afseende i valkretsars indelning, skulle i något fall vara förbunden med partiintressen. Jag tror mig verkligen kunna försäkra, att Utskottet aldrig en gång haft någon tanke i detta fall. Hvilken partibildning finnes väl inom svenska riksdagen? Ett fåtal frågor sammanhåller visserligen vissa grupper, men så fort man kommer från dessa frågor, är det genast slut med sammanhålningen inom grupperna. Om en landsortsrepresentant någon gång i en fråga står på ena och en stadsrepresentant på andra sidan, så händer det oftare, att representanterna från både land och stad göra gemensam sak. Något partiintresse får man således här icke alls tala om.

Den första talaren nämnde, att man tillskapat 11 oregelbundna valkretsar. För min del har jag icke kunnat räkna till mer än 10. Å andra sidan måste jag påpeka, att då det förut fans valkretsar bestående af städer, som lågo i tre olika län, så finnes det nu icke någon valkrets, hvars städer ligga i mer än två län, och i detta fall hafva vi gjort en lämplig och praktisk ändring.

Att allt för stängt hålla sig till, att städer från samma län skola bilda en valkrets, det har också i åtskilliga fall sina olägenheter. Man kan då komma att sammanslå städer i ett län, hvilka ligga mycket och vidt åtskilda samt hafva skilda intressen, och detta vore naturligtvis mindre lämpligt, än om man toge till en valkrets städer, som visserligen icke lågo i samma län, men som det oaktadt hade någorlunda gemensamma intressen. Man får, som sagdt, äfven se på hvad som är lämpligt och praktiskt i detta fall och icke alltför ensidigt hålla sig till den omständigheten, att en valkrets städer skola ligga i samma län.

Herr Rundbäck nämnde först, att, om man ökade antalet val-

*Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)*

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)

kretsar med endast *en* utöfver hvad Utskottet föreslagit, skulle den allmänna meningen i detta afseende blifva tillfredställd. Ja, om man verkligen kunde tro derpå, vore denna lilla tillökning naturligtvis icke af stor betydelse, men vi hafva ju nu hört, att den ena vill ändra valkretsarna så och den andra så och slutresultatet skulle blifva, att valkretsarnes antal skulle ökas med sex, om alla skulle blifva nöjda, och detta vill man väl icke nu ifrågasätta.

Herr Rundbäck nämnde vidare, att de smärre städerna vore sämre tillgodosedda än de större städerna; men i detta fall tror jag, att han tagit alldeles miste, ty de större städerna måste ju hafva en folkmängd af minst 10,000 invånare för hvarje representant, och det finnes många städer med närmare 20,000 invånare än 10,000 men som ändock icke hafva mera än en representant, så att medelfolkmängden för de större städerna nog blir betydligt högre än för de mindre städerna, hvilkas folkmängd i medeltal icke uppgår till 10,000 invånare. Vill man försöka den metod, att hvarje stad, som har öfver 9,000 invånare, skulle få bilda en egen valkrets, därför att den snart kan komma upp till fulla 10,000, torde man svårigen undgå mindre ökning af valkretsarnes antal än med sex. Det hör visserligen icke till saken, men jag vill ändå hemställa, hvar vi skulle kunna bereda plats för så många nya ledamöter af Kammaren. Då man för öfrigt hvarken bryter mot grundlagens föreskrift eller gjort någon olämplig indelning af valkretsarne i praktiskt hänseende, synes mig, att man mycket väl kan ingå på hvad Utskottet föreslagit. Härmed är ju ingalunda sagdt, att denna stränghet efter herrarnes åsigt i afseende på folkmängden för all framtid skall vara fastslagen; detta beror på många omständigheter, hvarför man icke behöfver vara ängslig för att härigenom begås en orättvisa mot både nutid och framtid.

En återremiss nu vid slutet af riksdagen tror jag icke tjenar mycket till, och jag hemställer huruvida det icke vore mera praktiskt att nu framställa de ändringsförslag, som anses nödvändiga, så att man nu direkt kunde votera derom. Då jag deltagit i det slut, hvartill Utskottet kommit, kan jag icke annat än yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Friherre Fock: Kammarens Enskilda Utskott har fått uppbära mycket klander för det förslag till indelning i valkretsar, som här föreligger. Det är naturligt, att detta klander skall kännas särdeles tungt för mig, som sjelf är stadrepresentant, men haft förtroendet att deltaga i utskottsarbetet, och jag har därför begärt ordet, icke för att göra mig till tolk för Utskottets förslag utan för att tydligen förklara min ställning till detsamma.

Inom Utskottet uppstodo flera förslag till indelning i valkretsar. Det första förslaget, vill jag säga, var ungefärligen det, som nu föreligger. Det var således ett förslag med en valkrets mera än förr. Det andra förslaget var med lika många valkretsar som förut. Det tredje var ett af mig och Herr Wennérus uppgjort förslag, enligt hvilket valkretsarnes antal skulle ökas med tre och

större regelbundenhet vinnas. Derjemte framlades sedermera ett fjerde förslag, enligt hvilket valkretsarnes antal skulle blifva något mindre än förut. Då föreföll det mig att, ur klokhetens synpunkt, det vore bäst att söka åstadkomma enighet inom Utskottet för att sålunda få frågan afgjord på ett mindre hårdhänt sätt. Jag förklarade därför, i likhet med den andra stadsrepresentanten, att under den förutsättning, men också *endast* under den förutsättningen, att Utskottets *samtliga* ledamöter komme till enighet i föreliggande förslag och hvilket, som herrarne behagade finna, är, mitt undantaget, det *minst* hårdhänta. — Jag begagnar detta uttryck äfven om det icke är så väl valdt — så skulle jag vara med derom.

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)

Nu frågar jag herrarne, — jag vänder mig särskildt till herrar stadsrepresentanter, — tro herrarne att det skulle lyckas mig och — Er inom Kammaren — att genomdrifva ett sådant förslag, som det af mig uppgjorda, med tre valkretsar mer än förut? Jag tror det icke. Men genom splittringen inom Utskottet skulle möjligen blifvit framlagdt äfven ett annat förslag med mindre valkretsar än i det föreliggande förslaget eller till och med en inskränkning i dem vi redan ega, och jag tror herrarne skola gifva mig rätt deri, att det skulle vara större möjlighet och sannolikhet för att ett sådant förslag skulle gå igenom än mitt. Jag böjde mig därför för att kunna åstadkomma enighet, och detta i ändamål att, så vidt på mig berodde, förekomma möjligheten af ett enligt min uppfattning ännu olämpligare resultat. Af detta skäl har jag förenat mig med Utskottet, och tror fortfarande att det är klokast att antaga dess förslag.

Herr Petersson i Runtorp: Här har talats så mycket om den orättvisa, som genom den föreslagna indelningen i valkretsar skulle tillfogas statsintresset, så att det ser ut som om Utskottets förslag vore af största obillighet och utan något fäste i grundlagen. Men mig synes det, att allt detta tal om orätt och obillighet är i hög grad obefogadt. Det är väl sant att valkretsarne, förra gången regleringen skedde, voro något mindre i afseende på hvars och ens invånareantal. Men icke skail man väl taga så illa vid sig därför, att det icke hvarje gång kan ordnas på det för dem *mest* förmånliga sätt, och icke har man väl heller rätt, för det att indelningen en gång varit synnerligen förmånlig, att sedan åberopa detta som ett prejudikat för all framtid. Nu anföres ett sådant skäl, som att, ehuru det fulla invånareantalet ännu visserligen icke uppnåtts för att den eller den staden skall bilda en själfständig valkrets, man dock bort göra afseende derpå att den i grundlagen stadgade siffran, 6,000, som minimum, och 12,000 maximum är ju ej överskridet, *innan kort kommer* att uppnås. Detta skäl förstår jag sannerligen icke. Om en landsbygd har 39,999 invånare, så kommer den ändå icke att bilda mer än en valkrets, förr än fulla talet 40,000 blifvit uppnådt. Den beräkning som ligger till grund för Utskottets förslag är verkställd efter statistiska uppgifter, så att från den sidan kan man icke

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)

tala om något grundlagsbrott. För öfrigt hafva städerna ingenting att klaga öfver, då de välja en riksdagsman för omkring 10,000 invånare under det landtbefolkningen icke får mer än en på 30,000 invånare. De större städerna hafva vuxit så hastigt, att om de mindre, såsom väl är antagligt, växa i samma proportion, så kommer det snart att blifva ett sådant missförhållande i fråga om antalet representanter för städerna och för landsbygden, att ändring måste ske, så att, på sätt jag föreslagit, 13 § Riksdagsordningen kommer att innehålla bestämmelser, hvarigenom skilnaden mellan land och stad i detta hänseende kommer att utjemnas.

Ty så, som förhållandet nu är med proportionen emellan representanter för landsbygd och stad, så är den icke rättvis. Under närvarande förhållanden är emellertid den af Utskottet föreslagna indelningen af valkretsar för de mindre städerna ganska bra, och så human uppgjord som någon kan begära. Jag yrkar därför bifall till Utskottets förslag.

Herr Wieselgren: Den förste talaren uttryckte sin förundran öfver det grundlagens bud, med stöd hvaraf det blir representanterna för Sveriges landsbygd som indela valkretsarne för Sveriges städer. Ja, det är många med honom som förundrat sig deröfver; men säkerligen skall ingen tydning på den gåtan vara mera sannolik än den, som i denna grundlagsbestämmelse ser det bästa beviset på de rosenfärgade drömmar, som vid tiden för den nya riksdagsordningens tillkomst sammanknöto borgare- och bondestånden. Man drömde nemligen då icke om annat än en tid af frid och gemensamma stråfvanden för ett älskadt fosterlands utveckling; men att denna utveckling skulle komma att gå i den riktning, den nu gått, kunde man hafva funnit, om man användt sina historiska insigter, och sitt naturliga förstånd. Det är ganska obegripligt, att man ej mera allmänt insåg att det skulle komma att gå derhän.

Det finnes ett uttryck, ett häfdvunnet uttryck i Sveriges hvardagsspråk som utgör en skamfläck i vårt lands kulturhistoria; det lyder: *att lura bönder*. Hvem har uppfunnit detta uttryck? Säkerligen svarar man: icke bönderna, utan antagligen herremännen. Det finnes säkerligen heller icke många bönder i Sveriges land som icke med mer eller mindre fog anse sig kunna förebbringa bevis på, att detta uttryck icke blott är ett tomt ord, utan i många fall motsvarats af verkligheten.

Men om Sveriges bönder haft något tillfälle att taga revanche, torde det väl varit då, när de uttalade till representanterna för Sveriges städer sin bestämda öfvertygelse om att det skulle blifva dessa stadsrepresentanter förbehållet att under det nya statsskicket "med sin högre intelligens" leda Sveriges landtbefolkning. Jag är sjelf stadsrepresentant och jag borde känna något medlidande med de stadsrepresentanter, som hörde dessa ord och trodde derpå. Men jag kan det icke, och jag har icke mer än ett leende till öfvers för dem. Ty hade de känt svenska bondeståndet och dess historia,

så skulle de vetat, att detta stånd från urminnes tid haft bland sina leder lika så mycket intelligens till sitt förfogande som någon sin Sveriges borgarestånd; hade de med tillbörlig skepsis upptagit denna likasom de mångfaldiga försäkringarne förut i samma riktning, så skulle de, medan det ännu varit tid, tillsett att en sådan bestämmelse, som den nu öfverklagade, icke införts i den nya Riksdagsordningen. Sedan de i själfbelåten öfvertygelse om en blifvande inlösen af sagda försäkringar låtit denna grundlagsbestämmelse i det nya förslaget passera, så torde det nu vara för sent att uttala vare sig sin förundran deröfver eller sitt beklagande deraf. Städernas representanter i dåvarande borgareståndet togo detta steg frivilligt; Sveriges städers representanter i den Andra Kammaren få nu bära följderna deraf.

Men till detta påpekande af vårt oundvikliga öde vill jag foga några ord. Om genom en vid anförda tid oväntad utveckling bönderna "lurade" herrarne och om de gjorde det med ett visst berättigande i kraft af den historiens nemeses, som sällan uraktlåter att förr eller senare i folkens utveckling inställa sig, så borde dock icke detta utsläcka den känsla hos bondeståndets efterföljare och arftagare i den nya representationen att de böra med en viss högsinhet begagna sig af det öfvertag, som de på detta sätt fått. Jag tror därför, att det varit godt och skulle gjort ett gynnsamt intryck — i all synnerhet som Sveriges städers representanter vid förlidet års riksdag visat sig vara allvarligt besjälade af önskan att åvägabringa åtminstone en början till slutet på den långa strid, som söndrat dessa olika delar af folket — om, säger jag, de just nu på ett tillmötesgående sätt begagnat sig af sin diktatorsrätt i denna fråga. Jag kan icke neka att jag tillhör deras antal, som tvifla på de försäkringar, som två af deras ledande män denna afton gifvit, då de nemligen förklarar, att i detta förslag icke förekomme något partiintresse. Jag undrar, om icke de ärade "augurerne" skola le mot hvarandra, när de träffas mellan fyra ögon. För min del har jag den mening, att det icke synnerligen uppbyggliga förhållande, som ofta möter oss i historien, den stora såväl som den lilla, nemligen att "hvad smeden förskyller får bagaren betala", äfven har sin tillämpning här. De stora städernas representantantal tillväxer på ett, som landsrepresentanterna anse, för dem hotande sätt, men då grundlagen hindrar dem att i detta fall hejdande ingripa, så hafva de funnit sig nödsakade att anbringa en hämsko der grundlagen sådant medgifver, och det är i fråga om de smärre städernas representanters antal. Så har jag tolkat den inre grunden i detta betänkande, och jag skall svärligen kunna öfvertygas om att jag i detta fall misstagit mig. Jag kan därför icke annat, än sluta med en vördsam hemställan till majoriteten inom denna Kammare, huru vida den icke skulle vilja visa det tillmötesgående mot dessa smärre städers valmannacorpser, hvilka i fråga om detta förslag med sina önsknningar och sina kraf äro hänvisade uteslutande till Kammarens majoritet, att den bifaller yrkandet på en återremiss och derigenom bevisar att den icke vill, såsom en talare nyss yttrade, *hårdhänt* begagna sig af sin

Ang. vissa städers indelning i valkretsar.
(Forts.)

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)

makt. För min egen del yrkar jag, Herr Talman, att betänkandet återremitteras till Utskottet.

Herr vice Talmannen Larsson: Jag känner mig riktigt förlägen att uppträda efter ett så stort tal i en fråga, som dock icke kan anses hafva så särdeles stor betydelse. Den siste talaren omnämnde för oss hvad borgareståndet förlorat genom det nya representationsskickets införande; det förundrar mig endast att han icke äfven berättade för oss hvad adeln och presterskapet förlorat genom förändringen, ty det hade haft lika stort skäl. Han talade vidare om huru man drömde, då vår nu varande Riksdagsordning kom till stånd. Ja, hade man då kunnat drömma om huru väl städernas representanter skulle komma att uppfylla sin pligt gent emot både kommittenterna och fosterlandet, så hade man väl aldrig kommit på den tanken, att det skulle behövas 3 å 4 gånger så många representanter för att representera ett visst antal af stadsbefolkningen som för att representera ett lika stort antal af landtbefolkningen. Men förmodligen trodde man då, att representanterna för landsbygdens befolkning voro mycket duktigare än stadsrepresentanterna; ehuru detta har visat sig vara ett misstag. Hade man från början insett detta, skulle man utan tvifvel hafva satt folkmängdsförhållandena lika för både stad och land, då det icke funnes något rimligt skäl att påstå det städernas representanter vore så mycket sämre än landsbygdens, att tre eller fyra af de först nämnda skulle behövas för att representera en folkmängd, hvarför en enda representant på landet vore tillräcklig. Nu står emellertid stadgandet i grundlagen och man måste därför söka efterleva det så godt man kan.

Det Enskilda Utskottet har fått uppbära mycket klander, och särskildt har den talare, som först hade ordet i denna fråga, mycket att förebrå detsamma. Bland annat sade han, att 1876 års Enskilda Utskott lyckats mycket bra i sitt uppdrag att ordna de mindre städernas valkretsar; men så hade samma Utskott också begärt och fått råd af honom i detta hänseende, något som deremot det nu varande Enskilda Utskottet underlåtit att göra. Jag kan icke annat än beklaga detta och att Utskottet icke begärt råd af honom, ty då hade det utan tvifvel bättre kommit ut med sitt uppdrag än nu.

Men för att återgå till sjelfva saken, så ber jag få erinra, att år 1866 utgjorde medeltalet invånare i valkretsarne 7,600 mot 8,400 under år 1876 och enligt Utskottets förslag skulle detta medeltal nu höjas till 9,900 i rundt tal. År 1876 förfäktade jag den åsigten, att man borde sätta medeltalet mellan de i grundlagen bestämda minimi- och maximiloppen, 6,000 och 12,000, d. v. s. till 9,000, och jag framlade då och förfäktade ett förslag, hvilket låg nära, om jag mins rätt något under sistnämnda siffra; men det var omöjligt. Emellertid hörde jag då icke någon enda stadsrepresentant påstå att det var orätt att gå under denna medelsiffra, och jag tänkte att det därför icke kunde vara stadsrepresentanterna emot att man, såsom Utskottet föreslagit, nu ginge litet öfver denna medel-

siffran. Jag tror således att Utskottet sökt att gå en väg, som kan anses försvarbar.

Vidare har en talare sagt, att Visby skulle, bland annat med hänsyn till sitt läge, hafva privilegium på att representeras af sin egen riksdagsman, och icke hafva denne gemensam med någon annan ort. Utskottet vet emellertid icke af ett sådant privilegium, och för min enskilda del kan jag icke finna att Borgholm skulle blifva sämre representeradt om det förlades till Visby, än om det förändrades med Vexjö — en anordning hvarför dessutom den omständigheten talar, att både Visby och Borgholm äro östäder, under det Vexjö ligger långt uppe i landsbygden.

Här har vidare blifvit anmärkt, att antalet riksdagsmän oproportionerligt ökas i de större städerna, under det ökningen är ganska ringa i fråga om de mindre. Jag ber med anledning deraf få fästa uppmärksamheten derpå att, då enligt Utskottets förslag medelsiffran för de mindre städernas valkretsar komme att utgöra 9,900, den för de större städerna är minst 10,000, men oftast derutöfver; och jag kan således icke finna att man härvidlag låtit de mindre städerna vederfaras någon orättvisa i förhållande till de större.

En talare har äfven påpekat huru som i stället för de 7 oregelbundna valkretsar, som bildades 1876, nu föreslås icke mindre än 10. Men som jag icke vet af något grundlagsstadgande, som i det fallet bestämmer vare sig siffran 7 eller 10, ser jag intet hinder för att man kan taga den ena siffran lika väl som den andra.

Han erinrade också om grundlagens bud, att, *så vidt ske kan*, dessa städer böra ordnas länsvis, och att detta stadgande var alldeles tydligt. Strax derefter kom dock den ärade talaren med sitt eget indelningsförslag och då bröt han genast häremot. Han ordnade icke Vexjö med sina 6,010 invånare i en valkrets efter länet, utan lade dit ett par städer från ett annat län och var sålunda genast färdig att bryta mot detta grundlagens stadgande, som dock var så tydligt enligt hvad han påstod.

Jag tror man ganska väl kan försvara de åtgärder Utskottet vidtagit och skall således också för min del förena mig med dem, som yrkat bifall till Utskottets hemställan.

Häruti instämde Herr Göransson.

Herr Hedin: Den ärade ledamoten af Kammaren, som nyss hade ordet från talareplatsen, betonade såsom en ledande grundsats vid valkretsindelningarne, att man borde följa lämplighets-hänsyn. Ja väl, men med det vilkor dock att man först iakttager hvad grundlagen oförtydligt föreskrifver. Endast för så vidt lämplighetshänsyn stå i öfverensstämmelse med grundlagens uttryckliga föreskrift, och således först i andra rummet, kunna sådana hänsyn förtjena afseende, som att det saknas utrymme för flere representanter i Andra Kammarens samlingsrum.

Nu är det alldeles gifvet — det påståendet kan visserligen bestridas men icke ens med tilhjelp af sofismer motbevisas — att

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)

här icke förelegat någon nödvändighet för Utskottet att i strid med grundlagens bud öka de oregelbundna valkretsarnes antal från 7 ända till 10. Man kunde mycket väl hafva stannat vid 9, och likväl skulle medelsiffran af folkmängden i de sammanslagna valkretsarne hafva betydligt ökat.

Enligt min åsigt har representanten för Vexjö grundlagens oförtydbara mening på sin sida och hans yrkande har dessutom billigheten till stöd. Grundlagens bud och billighetens fordringar utgöra hvar för sig och sålunda ännu mera, då de äro allierade, en sådan makt, att jag hoppas, att Kammaren skall böja sig för densamma; och i den förhoppningen anhåller jag om bifall till Herr Abraham Rundbäcks yrkande om återremiss.

Herrar Friherre *Stackelberg*, *Fredholm* från Stockholm och *Sandwall* instämde med Herr Hedin.

Herr Lyttkens: Jag hade verkligen icke trott att man i denna fråga och från det hållet skulle få höra framkastade så skarpa ord, som att det fordom var herrarne som lurade bönderne, men att vid och efter det nya representationsskicket införande var och är det bönderne som lurat och lura herrarne. Jag anser att det icke finnes anledning att framkasta så hårda beskyllningar emot dem, som då det nya statsskicket infördes voro svenska folkets representanter. Jag förmodar att de, med uppoffrande af sina stånds- och klassintressen samt ståndsprivilegier, ömsesidigt, i tro och förhoppning om att det nya statsskicket skulle bringa välsignelse öfver fosterlandet, fattade sitt beslut, utan tankar på att lura hvarandra, hvarken borgare eller bönder. Ej heller kan det falla mig in att tro, det meningen var från borgareståndets sida att lura bönderna, då enligt nya Riksdagsordningen landt-befolkningen endast skulle få utse en representant för domsaga med 20,000 intill 40,000 invånare, hvarigenom det kan inträffa att från landsbygden kan en representant komma att representera öfver 39,000 invånare, under det städerna fingo en representant för hälften af den folkmängd som bestämdes för landsbygden. Det ansågs väl vara för den tiden lämpligt att så stadgades eller att detta var ett medgifvande från bondeståndets sida för att åstadkomma enighet å ömse sidor. Ej heller kan jag finna något i det nu framlagda förslaget som berättigar till den beskyllningen att bönderna nu vilja lura någon annan samhällsklass. Jag får säga, att jag minst hade väntat ett sådant yttrande från en person med den härstamning och med så hög samhällsställning, som denne ärade talare numera bekläder.

Hvad sjelfva frågan beträffar, tror jag det är orätt att i förslaget vilja se stridigheter mellan landt- och stadsbefolkningen, eller afsigt att förtrycka någons rätt, utan jag är öfvertygad att Utskottet, såsom bestående af Kammarens förtroendemen, uppgjort detsamma efter sitt bästa förstånd, med särskildt fästadt afseende på att så vidt möjligt undvika de oegentligheter, som i detta afseende omöjligt kunna alldeles undvikas utan att vilja ytterligare

öfver höfvan utsträcka den representationsrätt städerna efter grundlagen redan hafva. Såsom vi se, hafva städernas representanter ökat till antal mycket mera än landbefolkningens, och i följd af folkmängdens tillväxt och inflyttningar till städerna kommer stadsrepresentanternas antal att ännu mera ökas och i större proportion än landsbygdens, så att förhållandet mellan stads- och landtrepresentanternas antal blifver allt mer och mer till städernas förmån än det var vid det nya statsskicket införande.

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)

Då man tager detta i betraktande tror jag icke man på andra vägar bör söka höja dessa stadsrepresentanternas antal ännu mera, utan att Utskottet här tillvägagått i full öfverensstämmelse med grundlagens bud och med hvad som kan anses lämpligt och rättvist.

Jag yrkar därför bifall till Utskottets förslag såsom icke undertryckande någons rätt och då småstäderna hafva 1 representant för från 7,000 till 11,000 invånare då vi på landet endast hafva 1 på från 20,000 till 40,000, tror jag icke der föreligger något skäl för småstäderna att klaga.

Vi landtmän klaga ju icke, fast här finnas de bland oss, som representera öfver 38,000 invånare, och för min del anser jag att alla representanter böra betrakta sig såsom representanter för det gemensamma fosterlandet och arbeta för ett och samma mål, fäderneslandets väl, och ej blott för några små ords- eller klassintressen; och äfven om, såsom det ej kan undvikas, dessa skulle komma i fråga, äfven då se till att rättvisa och billighet skipas mot alla samt att ej förbittra sinnesstämningen genom att framkasta orättvisa beskyllningar om att vare sig den ena eller den andra klassen söker lura hvarandra.

Med Herr Lyttkens förenade sig Herrar *Sjö, Erickson* i Bjersby, *Månsson* och *Oléhn*.

Herr Redelius: Jag ämnade icke yttra ett ord i föreliggande fråga, men har likväl funnit mig uppfordrad att begära ordet med anledning af det sårande yttrande, som vi hörde af en talare på göteborgsbänken. Jag vill icke upprepa hans ord eller försöka att vederlägga hans yttrande; ty det behöfs icke. Jag blott *protesterar* deremot och beklagar, att det faldes; liksom jag beklagar, att en *sådan* diskussion uppstått och att stadsrepresentanter funnit sig befogade att yttra sig deri på *sätt* som skett, och beklaga sig, såsom om städerna i föreliggande fråga i förhållande till landsbygden lidit någon orätt eller att man velat förvrida grundlagen till deras nackdel. Något sådant har desto mindre skett, som enligt föreliggande förslag städerna — hvilka enligt grundlagens bestämmelser, som man ju måste taga sådana de äro, man må anse dem vara billiga eller obilliga i allmänhet, skola utse en riksdagsman i denna Kammare för hvarje fullt tal af 10,000 invånare, medan på landsbygden 20,000 ända till några och 30,000 personer ega utse blott en riksdagsman — hädanefter skulle få en riksdagsman för icke fullt 10,000 invånare. Jag kan väl förstå och säger ingenting om, att åtskilliga stadsrepresentanter önska, att städerna

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)

skulle blifvit tillgodosedda i förslaget ännu mera än som skett, och jag kan äfven förstå och erkänna, att Utskottet i ett och annat stycke kunnat utan kränkning af grundlagen uppgöra ett för småstäderna mera gynnsamt förslag, och icke i något varit ogint mot städerna, om det uttrycket är lämpligt. Men jag hade likväl trott, att just grannlagenheten och känslan för det passande, hvarom ordades, skulle förmått stadsrepresentanten att tåga och låta förslaget gå utan att derom yttra ett ord. Kan man för öfrigt påstå, att *rättvisan* blifvit kränkt i detta stycke? Och, i fråga om *billighet*, — är det från billighetens synpunkt man begär, att 6,000 personer i städerna skola representeras af en riksdagsman och ända till 36,000 personer på landsbygden, af en? Mig synes detta *icke* vara billigt. Det måste vara obillighet, om jag förstår saken rätt. Men måhända är jag oförståndig häri, ty jag är hvarken bonde eller stadsbo.

Från grundlagens synpunkt alltså, och från *rättvisans* och *billighetens* synpunkt yrkar jag nu bifall till Utskottets förslag.

I detta yttrande instämde Herrar *Pettersson* i Allvestad, *Magnusson* och *Sjöberg* i Bodaryd.

Herr *Wieselgren*: Jag begärde ordet å nyo med anledning af det yttrande, som nyss afgifvits af en talare på hallandsbänken, af hvilket yttrande framgick, att jag måste blifvit af den ärade talaren missförstådd.

Jag tror mig hafva i mitt föregående anförande temligen tillräckligt betonat min uppfattning af, att denna bestämmelses tillkomst visar, huru litet man vid den tid, då nu gällande Riksdagsordning beslutades, tänkte sig, huru det skulle komma att gå i framtiden. Jag talade också därför om "de rosenfärgade drömmar", i hvilka man då lefde; men, mine herrar, då man drömmer rosenfärgade drömmar, går man icke i baksluga tankar på att lura hvarandra. De ord jag sedermera använde och vid hvilka han synbarligen fäst sig, stodo ingalunda i det sammanhang, hvori den ärade talaren fattade dem, och jag tror, att han vid närmare besinnande skall gifva mig rätt deri. Min mening var icke och kan icke hafva varit sådan han fattade den.

Af hvad den ärade talaren vidare sade, skall jag upptaga till bemötande endast yttrandet, att man beslutade den nya riksdagsordningen för att med uppoffring af sina skilda klass- eller ståndintressen gemensamt arbeta för ett älskadt fosterland. Ja, mine herrar, så gjorde man. Men detta är yttermera ett bevis för sanningen af hvad jag sade. Ty hade man då haft tillräckligt klart förstånd, hade man då tillräckligt noga aktat på föregående tidens vittnesbörd, gifna af vårt fosterlands utvecklingshistoria, skulle man insett, att den der uppoffringen icke lät sig så lätt verkställa. Annu har den icke heller låtit sig göra. Fosterlandets intresse är icke något stort, luftigt, abstrakt något — det är ett tillbörligt, sorgfälligt och samvetsgrant iakttagande af de olika klassernas intressen, och den tid skall aldrig komma, då vi kunna

upphöra att tala om klassintressen. Sådana skola alltid finnas, äro alltid berättigade; och så vida det skall gå vårt fosterland väl måste de också samvetsgrant tillgodoses.

Hvad åter den ärade talaren der borta på bänken under de båda ljusen tog sig friheten att säga skall jag lemna obesvaradt. Han beklagade sig öfver hvad jag sagt. Jag tror mig hafva mera skäl att beklaga hans yttrande. Han borde haft bättre förstånd än att yttra sig så öfvermodigt som han gjorde, och det skulle icke skada om han mera tillvaratoge sin egen värdighet. Det passar ingen, minst den, som tillhör majoriteten att åsidosätta den höflighet och den hyfsning man bör iakttaga mot alla och i främsta rummet mot dem, som man anser vara sig underlägsna.

Vi här i minoriteten kunna åtminstone få begära, att majoriteten med välvilligt öfverseende och tålmod åhör hvad vi hafva att andraga, men icke ens detta ville den ärade mannen medgifva oss. Hans hela yttrande kunde sammanfattas i orden: *tigen och lyden!* Men till ett dylikt uppträdande saknar han fog.

Herr Sven Nilsson: Då jag fick mottaga detta betänkande, kunde jag icke tro, att det här i Kammaren skulle framkalla så stor strid, och jag hade minst väntat att få höra så bittra ord uttalas emot Utskottet, som vi här fått höra från stadsrepresentanternes sida. Jag får med anledning deraf fästa uppmärksamheten uppå, hvad som flere talare här förut framhållit, att, såsom förhållandet nu är, städernas valkretsar icke i allmänhet omfatta mera än 10,000 invånare för att få välja en riksdagsman, under det att på landsbygden i flera fall en valkrets kan omfatta ända till 40,000 personer. Under sådana förhållanden och då städerna sålunda hafva ett stort företräde framför landsbygden deri, att de i proportion till folkmängden få välja ett större antal representanter än landsbygden, tyckes det mig, som om städernas representanter bort vara nöjda med detta förslag. Jag hade för min del snarare väntat, att Utskottet skulle hafva minskat antalet af städernas representanter, och detta äfven af det skäl, att antalet af städernas representanter i allmänhet ökas år efter år. Nu är man emellertid icke nöjd med det förslag, som Utskottet uppgjort, och ganska hårda ord hafva fälts emot Utskottet, därför att det skulle hafva kränkt icke blott grundlagen, utan äfven städernas rättigheter, i synnerhet de mindre städernas.

Hvad den ärade ledamoten på göteborgsbänken menade, när han talade om, att man lurat bönder o. s. v., vågar jag icke bestämdt säga. Det är möjligt, att både Herr Lyttkens och jag missuppfattat honom. Men jag förstod honom så som om han ville framhålla, att det vore borgarståndet, som blifvit luradt; men jag vet icke af hvad skäl han förmenade detta. Om det var därför att det är för få borgare i Kammaren sedan det nya representationsskicket tillämpats, så undrar jag icke på om han af sådan orsak är missbelåten med ställningen. Men äfven under sådana förhållanden, kan jag icke föreställa mig att det var bönderna som lurade borgarena, utan är det så att de äro lurade,

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)

hafva de nog låtit lura sig af andra än af bönderna. Och jag måste därför tillbakavisa den beskyllningen, som framkastats emot bondeståndet, ty öfver detta stånd har nog borgarståndet ej något skäl att beklaga sig.

Han sade vidare i ganska högstämmd ton, att det icke skulle vara passande eller berättigadt för majoriteten att uttala sig öfver hvad minoriteten tänker i frågan. Ingen tillrättavisning skulle af majoriteten få göras emot minoritetens yttringar i frågan, huru ogrannlaga de än varit. Jag föreställer mig dock att det som icke passar för majoriteten lika litet passar för minoriteten och att, om någon af minoriteten såsom Herr Wieselgren sjelf gjort uttalat sig på ett sätt, som kan gifva majoriteten anledning att tillrättavisa honom, så får han nöja sig dermed. Majoriteten har lika mycken rätt att försvara sin sak, som minoriteten, och jag vågar påstå, att, då den ärade talaren tillrättavisdade en annan talare, han icke var berättigad att begagna ett sådant sätt därför som han använde, då han sjelf just genom sitt eget uppträdande gifvit giltig anledning till klander emot sig, och tillrättavisningen var därför af representanten på kalmarbänken fullt befogad och delas säkerligen af flertalet i Kammaren.

Hvad beträffar talet om att fosterlandets intresse icke skulle vara tillgodosedt af Utskottets förslag, så tror jag att sådant tal icke gerna bör förekomma inom en representation, allra minst från den ärade göteborgsrepresentanten i en fråga som denna. Då jag afgifver min röst för Utskottets förslag, kan jag icke föreställa mig annat än att jag är lika varm fosterlandsvän som han. Jag kan icke tro att fosterlandets intresse skall vinna eller förlora något på om städerna hafva en representant mer eller mindre här i Kammaren. Skulle de som klandrat Utskottets förslag hafva haft en motsatt uppfattning, så tror jag, att de hafva mycket misstagit sig och endast allt för högt uppskattat stadsintressets inflytande i Riksdagen.

Annå en sak ber jag få fästa uppmärksamheten uppå. Man har sagt, att Utskottet öfverskridit sin befogenhet och icke handlat i öfverensstämmelse med grundlagen, emedan den föreskrifver, att valkretsarne skola ordnas "så vidt ske kan länsvis". Detta kan naturligtvis ske. Man skulle kunna ordna det så, att man finge en representant för hvarje stad, och vi skulle då kunna få en betydlig mängd stadsrepresentanter, nära lika många som från landet. Jag tror icke, att fosterlandets intresse skulle vinna något derpå. Men jag ber med anledning af detta påseende få påpeka, huru som den regering, hvilken första gången efter representationsformens genomförande indelade valkretsarne, icke gick så till väga, utan inom en och samma valkrets sammanförde städer från olika län, till samma valkrets — ehuru detta ej heller då var alldeles nödvändigt. Denna regering, hvilken sjelf hade framlagt förslaget till den nya riksdagsordningen, och således bäst borde kunna tolka densamma, skulle således, äfven den, hafva öfverskridit sin befogenhet och handlat i strid med grundlagen? Något sådant kan man väl ändå icke på allvar vilja ifrågasätta, ty ingen bör

väl bättre kunna tolka en grundlag än den, som varit dess författare. Det synes mig därför, att den anmärkning, som i detta fall gjorts emot Utskottet, är alldeles obefogad.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Häruti förenade sig Herrar *Gunnar Eriksson, Hansson, Eliasson, Ericsson* i Ahlberga och *Truedson*.

Herr Carl Ifvarsson: Då jag hörde en talare här orda om majoriteten och minoriteten, kunde jag icke underlåta att begära ordet. Ännu vet ingen af oss hvar majoriteten eller minoriteten ligger i denna sak. Detta kan man icke få veta förrän frågan blifvit slutligen afgjord, och således borde ingen nu tala om att minoriteten borde hafva den och den rättigheten. Hvar och en får väl underkasta sig hvad som blir majoritetens beslut, och man bör alltid kunna vara belåten, äfven ifall man stannar i minoriteten, om blott man har det medvetandet, att det är rätt och billigt hvad man förfäktat. Och det tror jag äfven att vi litet hvar kunna vara i denna fråga. Jag får tillstå att jag såsom ledamot af det Utskott, som haft denna fråga till behandling, stälde mig på den mera liberala sidan, då flera förslag voro å bane, och det är detta liberalare förslag, som nu föreligger till pröfning. Jag trodde mig dermed tillfredsställa städernas billiga anspråk, men nu har det verkligen varit vidrigt att höra, huru dessa bemödanden om tillmötesgående upptagits af vissa stadsrepresentanter. Det hjälper icke att man vill göra hvad som är rätt och billigt och jag beklagar verkligen att sådana yttranden blifvit fälda, som dem man här fått höra. Jag beklagar icke att man vill stå på sin rätt; men det är ledsamt och kan icke leda till något godt resultat i längden, att man icke kan i enighet och sänja afgöra ett ärende utan att få höra ord, som det är minst sagdt ovärdigt att de kunna få uttalas i denna Kammare.

Jag skall icke upptaga Kammarens tid längre, utan hemställer om bifall till Utskottets förslag, hvilket jag hoppas hvar och en skall finna vara någorlunda billigt, om det än icke skulle vara det bästa förslag, som kunnat framläggas.

Herr Redelius: Jag hoppas, att Kammaren icke misstycker att jag försöker försvara min "värdighet" såsom riksdagsman och prest, då jag tillåter mig svara några ord med anledning af den högst ärade representantens på göteborgsbänken mot mig fälda yttrande, hvilket förmodligen skulle innebära en efter hans åsigt väl förtjent upptuktelse för de ord, jag nyss uttalade. Jag tillåter mig då fråga om Kammaren anser det vara stridande mot min värdighet såsom riksdagsman och prest, att jag tillät mig beklaga att sårande ord blifvit fälda, äfven om dessa ord kommit från talaren på göteborgsbänken? Och männe det att jag talade om ärendets grundlagsenliga behandling, om billighet och rättvisa, kan strida mot min värdighet som prest? Om så är, förstår jag icke hvad värdighet är.

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.
(Forts.)

Ang. vissa
städers indel-
ning i val-
kretsar.

Herr Sandwall: Då jag redan instämt med Herr Hedin, så hade jag icke tänkt att vidare begära ordet, men jag har sedermera funnit mig dertill uppkallad af en föregående talares anförande.

Den af honom uppställda propositionen i afseende på valrättens utöfvande i städerna och på landsbygden af 6 till 36, var enligt min åsigt ingalunda den rätta, då man vill visa verkningarna af den nya representationsreformen. Eller har väl Kammaren någonsin erfarit att, då det varit fråga om något landsbygdensintresse, städernas representanter en enda gång kommit att stanna i majoriteten? Klart är att fördelningen borde vara någorlunda lika mellan land och stad i afseende på antalet representanter inom Riksdagen, ty det är representanterna och icke valmännen, som afgöra frågorna inom Kamrarna. Så är emellertid icke förhållandet och då kan väl icke heller någon påstå att ju icke städernas representanter äro i sin goda rätt, då de icke vilja låta sig beröfvas någon af de förmåner och rättigheter, som blifvit dem tillförsäkrade enligt grundlagen.

Herr vice Talmannen yttrade att han ansåge den rätta siffran ligga närmast 9,000 invånare. Då kan det deremot ifrågasättas om det kan vara med rättvisa och billighet förenligt att öfverskrida denna siffra och på sätt här blifvit gjordt, med andra städer sammanslå städer, hvilkas folkmängd nu är nära 12,000 och efter ett år eller före nästa val beräknas komma att uppgå till öfver 12,000 invånare och hvilka således, sedan de uppnått denna siffra, skulle få vänta tio år innan de fingo utöfva den grundlagsenliga rätt, som de under nämnda tid redan bortega. Sålunda framgår här af att denna proportion ingalunda är den rätta; och detta kommer väl också att bäst visa sig vid den omröstning i denna fråga, som förmodligen kommer att ega rum.

Jag har velat säga detta för att vederlägga det påståendet att städerna skulle befinna sig i bättre rätt än landsbygden i förevarande afseende.

För öfrigt ber jag få instämma med dem, som yrkat återremiss.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan och dels ärendets återförvisande till Utskottet. Efter upptagande af dessa yrkanden gaf Herr Talmannen, enligt dem, propositioner; och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande Ja för bifall till Utskottets hemställan.

Votering begärdes och försiggick i enlighet med följande af Kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens Enskilda Utskott hemställt i dess nu föredragna utlåtande (N:o 35), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Utlåtandet af Kammaren återförvisats till Utskottet för förnyad behandling.

Omröstningen utföll med 112 Ja mot 56 Nej; varande alltså Utskottets hemställan af Kammaren bifallen.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

Lag-Utskottets utlåtande N:o 58 i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut angående det i Utskottets utlåtande N:o 55 framlagda förslag till lag angående eftersökande och bearbetande af stenkolsfyndigheter.

Detta ärende skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 5.

Anmäldes och godkändes Riksdagens kanslis förslag *dels* till Riksdagens skrivelser till Konungen:

N:o 50, i fråga om nedsättning i telegramportot;

N:o 51, angående höjande af högsta delaktighetsbeloppet i folkskoleläraryrkes pensionsinrättning; och

N:o 52, om vidtagande af åtgärder för afskaffande af kollekt för statsändamål; samt

dels till paragrafer i Riksdagsbeslutet:

N:o 20, angående stämpelafgiften;

N:o 21, angående bestämmelser om vård och förvaltning af Stockholms stads allmänna begravningsplatser;

N:o 22, angående villkoren för tillverkning af bränvin; och

N:o 23, angående förändrad lydelse af § 26 mom. 5 i förordningen om villkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker den 29 Maj 1885.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Herr *I. Wallberg*, hvilkens den 27 nästlidne April beviljade ledighet med gårdagen gick till ända, erhöll nu, på derom af Herr Talmannen framförd begäran, ledighet jemväl för den återstående delen af riksdagen.

Likaledes erhöll Herr *A. V. Ljungman*, i anseende till ett inom hans familj inträffadt sjukdomsfall, ledighet från riksdagsgörömlen under åtta dagar från och med den 12 dennes.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. $\frac{3}{4}$ 11 e. m.

In fidem
A. E. J. Johansson.

Tisdagen den 11 Maj.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 2.

Justerades protokollet för den 4 innevarande Maj.

§ 2.

Föredrogs och bordlades för andra gången Lag-Utskottets Utlåtanden N:o 58.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

Stats-Utskottets Memorial N:o 63, angående statsregleringen för år 1887; och

N:o 64, med förslag till två stadganden i det nya reglementet för Riksgäldskontoret; samt

Sammansatta Stats-, Banko- och Lag-Utskottets Utlåtanden N:o 1, med anledning af väckt motion angående postsparbankens utvidgning till ränte- och kapitalförsäkringsanstalt; och

N:o 2, med anledning af väckt motion om anvisande af medel till grundfond åt en jordbruksförlagsbank samt med förslag till reglemente för en sådan bank.

Dessa ärenden skulle uppföra främsts å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 4.

Anmäldes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

N:o 41, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel;

N:o 42, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel; och

N:o 44, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel.

Härefter åtskildes Kammarens ledamöter kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
A. E. J. Johansson.
